شمارە (٩٣) شوبات (٢٧١٢) كوردی (٢٠١٣) زاینی

گول سوو

GULL SOO MAGAZINE

مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین دەزگای رووشنهویری
ورەسانن کورد فەیلی(شەفەق) بلاوئەکریەیگ

شمارە (٩٣) شوبات (٢٧١٢) کوردی (٢٠١٣) زاینی

8

عراق بچوو له جامەك تەماشای خوەد بکە...

12

دەستوور و یاسا له عراق جوانەمەرگ بوینە!..

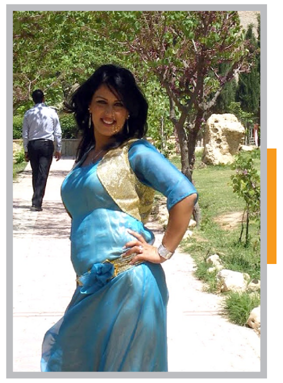

42

ژن و هس باوەر وەخوەیکردن..

سەر نویسەر

عەلی حسێن فەیلی

جێگر سەر نویسەر

ماجد سویرەمیری

بەرێوەبەر نویسانن

جەمال ئەرکەوازی

سکرتێر نویسانن

ئاراس جەواد

دەستەی‌نویسەرەیل

جەواد کازم
سوندوس میرزا
شۆرش شاواز
سارا عەلی
نەسرین میرزا

ئامادەکردن هونەری

ئیمان حەبیب عەلی

Tel:
07901373702
7403411
8836604

gullsoo@shafaaq.com

نرخ ١٠٠٠ دینار

قەیران عراق و پەیمانەیلی ئەرا کورد ١٧
کورد، چارەسەرە یا کێشە؟ ٢٠
کوردەیل فەیلی و هەقەیل ئادەمیزاد ٣٤
ئی هونەرمەند دڵسووزه بناسن! ٣٧

خاوەن ئمتیاز دەزگای رۆشنبیری و راگەیاندنی کوردی فەیلی(شەفەق)

مؤسسة شفق للثقافة والاعلام للكورد الفيليين

رقم الاعتماد في نقابة الصحفيين العراقيين ١٠١٥
رقم الايداع في دار الكتب والوثائق ٨٩٢ في ٢٠٠٦

سەرباس شمارە

شکایەتیگ دادوەری دژ وەمللەت عراق

ئەگەر بخوازیم تاریف بارودوخ ئیسه بکەیم وه گوورەی برِیگ شمارەو ئامارەیل دگان وەپیا نرِیاگ لەلایەن حکوومەت و لایەنەیل بەشدار له پرۆسەی سیاسی و رێکخریاگەیل کوومەڵگای ناوچەیی و ناودەوڵەتی و ئەوەك له شەقام عراقی روی ئەیاد، ئەوه دوینیم وڵاتەگەمان مەترسیدارترین تیرۆر و ترۆریستەیل و پیسترین گەناتەکارەیل گرتگەسه خوەی ك گشت شەرعیەتیگ دیرن و توانای وەدیکردن هەر مەهانەیگ رەوایی دیرن له هەر وەختیگ ، دی وەو جووریشه دەس کەنه تاڵان و دزیکردن و کاولکاری لەوەرچەو ملیۆنەها کەس بێدەسڵات و ناتوانا.

وڵاتیگ لەتاو زەخمەیلی ناڵنێ و سەدان هەزار بێ سەروشوون و ئاوارەو کاروانەیلیگ بی کووتا له شەهیدو زەخمدار و ملیۆنەها یەتیم و بیوەژن و کووچ وەپیکریاگ و سوپایگ له بیکارەیل و لەدەسدەرەیل ئاساییترین هەوەجەیل ژیان دیرێد، ك وەل ئەوەیشا دوینید دەسڵاتەگه قسەی خوەی ئەکاو هەمیشه دوبارەی وشەیلیگ جوور وڵات گەوراو مللەت گەوراو چشتەیل تر وەکار ئەیەرێ لەی وشەیل سرکەر سیاسیه!.

ئی حکوومەت گەورا ك گردەو بویه لەناو تەلبەن قەڵای سەخت سەوز، ك بویەسه ریستورانت قەیرانەیل و کارخانەی جیاسازی دووسی و خوەشەویسی لەناونی پێکهاتەیل مللەت، توانای ئەوه دیرێد کردەوەیگ ئەنجام بیاید و بخریەێده بان لیست سەرکەفتنەیل، ئەویش ئەوەسه ك شکایەتیگ دادوەری له دادگایەیل ناوچەیی و ناودەوڵەتی پێشکەش بکا دژ وه ئی مللەته ك دگان وه ئەنجامداین کارەیل گەورای حکوومەت ناناد لەگشت بوارەیل و لەوانەیش بوار خزمەتگوزاری و ئاسایش ك لەتی سەرکەفتن بێ وینەیگ هاوردە دەس!!.

بایەد شکایەتیگ دادوەری دژ وەئی مللەته بەرزەو بکەن ك دگان وه نییەت خاس دەسڵاتدارەیل و لاوردن زوڵم و جەور لەبان زوڵملیکریاگ و ستەمدیدەیل ناناد و باوەڕ وه رادەی راسگوویی و دڵسووزی حاکمەیل بەغدا ناکا لەبان وەرپرسیاریەتی ئەخلاقی و یاساییان لەوەرانوەر ئەوەانەك دەنگ وەپیان دان!. ئی مللەته چوین دگان وەی هەوڵ حکوومەته ناناد له مەسەلەی دابینکردن سەقامگیری لەرێ فیشتر له یەك ملیۆن کارمەند له دەزگای ئاسایش و هەزاران خاڵ وشکانن ك رێ مەردم خەڵەتیاگ ئاسانەو کەن وه فەرمان خوەیان لەرێ گیردان قافڵەیل ئۆتۆمۆبیل رووژانەو وەکارهاوردن هونەر مامڵەکردن وەل هاووڵاتیەیل!.

حکوومەت له موغازلەی ئی مللەته سەرکەفت ك کاروبار خوەیان خستنه دەس ئەوانەك واده وەپیان دان وڵات ئەرایان بکەنه بەهەیشت، ك ئمروویش بوود ئی جووره حکوومەتیگ وەبی جیوەجیکردن خواست مللەت بوینید، هەر لەوەر ئەوەیش دوینید حکوومەت هەڵوژریاگ ئەو هەقه داسه خوەی وەهەر جووریگ رەفتار بکاو هەوڵ ئەوه بیاد مللەتەگه ئاڵشت بکا تا وەل هەوڵ و تەقلایەیلی بگونجیەید و له ریرەو و قسەیلی بفامن!.

ئمجا ئایا ئومیدیگ هەس ئەرا چارەسەر؟ باوەڕ ناکەم، نه حکوومەت رازی بوود و سەر ئەچەمنێ و ئەیەیده ئاست خواستەیل مەردم، نەیش مەردم توانای بەرزەوبوین دیرن ئەرا ئاست کەرامەت و هەقەیلیان. ئەگەر حکوومەتەیل خەجاڵەتەو نەون له کردەوەیلیان، دی کی بوودە پاڵنەر مللەت ئەرا موغازەله کردنی؟ وەتاییبەت وەل ئەو دەرفەتەیله ك ئەرای هەڵکەفێد له سەردەم دیمۆکراسی و هەڵوژاردنەیل.

سەر نویسەر

چە لە خەڵك كوردستان ئەخوازین ؟

بەفرین حسێن خەلیفە

لەماوەی زیاتر لە ٨٠ ساڵ گوزەیشتەی عراق، هەرکەسیگ هاتە بان تەخت و حوکمرانی عراق کرد جەنگ وەل کوردا کردگەو ئەوەك لەدەسیان هاتگە دژ وە مللەت کورد کردنەسەی، دی لەهەر بار و قوناغیگ چە وەپیان کریاوید دریغی نەکردنەو چەکەیل قورس خوەیان لەبان خەڵك کوردستان تاقیەوکردنە، تا حوکم بەعسیەیل درندە ك زیاتر لە(٣٠)ساڵ جینۆساید کوڕد کردنە لە کیمیاواران و ئەنفال ك هەر رووژ یگ و رووفات بەشیگ لەلیان لەناوچەیل چووڵ و بیاوان بان مەرز عراق دوینریەنەو، یەیش بیجگە کاولکردن ئاوایی و شارەیل کوردستان و تەقالاکردن ئەرا لاوردن ناسنامەی نەتەوەیی و پاکسازی رەگەزیمان.

کورد ئەزموون تیەڵیگ دیرید لەبان مێژووی سیەی بەعسیەیل و سوپای عراق و سەرکوتکاری و هەڵوێستەیل گوزەیشتەیان وەرانوەر وە مللەتەگەمان.

دامەزرانن فەرماندەیی ئۆپەراسیۆنەیل دجلە کاریگ نایاسایی و نادەستووریەو لەهەمان وەخت ژیرپاخستن دەستوور و ریککەفتنەیلەو لاداین عراقە وەرەو حکوومەتیگ سەربازی و ناچارکردنە وە زوور هێز لە عراقیگ تازە.

ئەوان لەی سەردەمە ژیەن، وەلی وەهەمان ئەقڵیەت دیکتاتۆرەیل گوزەیشت، ك جی داخە بار ئاسایش عراق کریاسە قوربان کیشمەکیشەیل سیاسی و بردن عراق وەرەو گوڵەم خوین و کنار جەنگیگ تایفەگەری لە سەردەم و قوناغ دیموکراسیەت و مەدەنیەت و پەرەداین وە مەسەلەی هەقەیل ئادەمیزاد و بنەماو شیوازەیل ناودەوڵەتی لە بوار سیاسەت حوکمداری. ئیمە گشتمان خاس زانیمن ك مەرام لە دامەزرانن ئی هیزەیل چەکدار نادەستووری دجلەو کلکردن سوپا وەرەو ناوچەیل داوریاگ چەس. ئی فەرماندەییشە هاوشیوەی فەیلەق(١، ٥)سوپای عراق رژیم بەعسە ك خوەیان وەتەنی تاییەت بوی وە کاروبار شمال، ك عەلی کیمیاوی وەرپرسیاریەتی سیاسی و سەربازی ئی فەیلەقەیلە گرتویدە مل، وەلی خەیاڵیان خاوە جوور عەلی حەسەن مەجید چە بتوان لەیوا بکەن یا وە مەرام خوەیان بچوودە سەر. هەر ئەو ئەفسەر و پلەدارەیل سەردەم رژیم بەعسەنە ك ئیسە هاوریانەسەو ئەرا ناو سوپاو گشت دام و دەزگایەیل ئاسایش و وەرپرسیاریەتی وەپیان دریەید وە مەهانەی ئەوەك ئەزموون دیرن و شارەزان لە بوارەگە، وەلی ئەزموون لە چە دیرن؟ لە کیمیاواران؟ یا لە ئەنفال و کاولکردن کوردستان؟ یا بەهرەداری و شارەزایی لە سەرکوتکردن خەڵك کوردستان و برایەیل شیعە لە کەربەلاو نەجەف؟

بیگومان ئەوانە دەسیان قرمزە وە خوین روڵەیل ئی مللەت ستەمدیدە، ئەی مەگەر فەرماندەی ئۆپەراسیۆنەیل دجلە لەوەخت رژیم بەعس پلەی عەمید روکن نەیاشت؟ ئەی مەدالیای ئازایەتی سەدام نەیاشت؟؟

ئەوان لە خوەیانا کورد ناریك و نەگونجیاگ و پشت شکن یەکتری و یەکدەنگ نین، وەلی دانیشتن سەرۆك هەرێم کوردستان وەل گشت لایەنەیل سیاسی کوردستان و تەنانەت برایەیل ئۆپۆزسیۆنیش پەیام تەبایی و یەکهەڵویستی مەسەلە نەتەوایەتیەگەمانە لە وەرانوەر هەر ئەگەریگ . دی ئایا سەرۆك وەزیرەیل عراق چە توایەد لە گیان کورد؟ چە توایەد لە پێشمەرگە؟ ئەیە بوی پاداش ئەو خاسیەیلە لەوەرانوەر کورد؟ دیارە نان کورد شوورە هەر کەسیگ خوەیدەی قەدری نازانید، مالکی لەسەردەم ئۆپۆزسیۆن هەمیشە لە کوردستان قاپی ئەرای واز بوی و خوەی ئۆپۆزسیۆن بوی دژوە بەعس، وەلی ئیسە سوپای لەلیمان زینگەو ئەکاو دەیەها کەس لە بەعسیەیل تیەریدە رز سوپاو فەرماندەیی دجلە وەپیان دامەزرنید!.

مەردم عراق کەی لە خەوا تیەن..؟

رەزا سەرمەد

مللەتەیل عراق دەیەیگ وەرجە نزیکەی چل ساڵ لەژیر سایەی پەرچەم و رژیم بەعس و ستەم دیکتاتۆریەت ژیانیگ پڕ لەناخوەشی و مەینەتی بردیانە سەر، سزاو کوشتن و زندان و ماڵویرانی و خزمەت سەربازی وڵکەریان نەوی و هەمیشە لە مەویسی و چەوسیان و ژیردەسەیی ژیان، هویچ تاکیگ لەی عراقە نەتویەنست وە سەرفرازی و ئازادی بژیەید تەنیا دارودەسەو جەلادەیل خوینمژ رژیم دیکتاتۆر نەود ك هەمیشە دەسیان وە خوین هاووڵاتیەیل قرمز بوی.

وەلی دویای ئەو ملهوری و نائەقڵیە ك سەدام حسێن لە وەرانوەر گەوراترین هێز جەهان هاوردەی کار لەوەخت داگیرکردن کوەیت و دویای ئەوەیش وە زوور جەنگ لەو وڵاتە دەرکریا ئەوە بوی ولایەتەیل یەکگرتگ لە ٢٠٠٣ شکەست وە حوکم تونرەوی و ستەمکارانەی رژیم بەعس هاوردن و عراق لەو دەسڵاتە قورتار کردن و حوکم دیموکراسیەت و فرەلایەنی هاتە وجوود.

سەرەتای هەڵوژاردن ئازادانەی مللەت عراق لەساڵ ٢٠٠٥ وەل نویسانن دەستوور هەمیشەیی عراق گام خاسیگ بوی ئەرا ئاڵشتکردن بار ژیان هاووڵاتی عراقی و ئومید گەورایگ بوی وەرەو پێشکەفتن و خزمەتگوزاری و ئاوەدانی و بنیاتناین عراقیگ تازەو دویر لە ستەم و چەوسیان، وەلی جوور ئەوەك پیشینەیل وتنە" دەنگ دەوڵ لەدویرەو خوەشە"، چوینکە دە ساڵە عراق ئازاد بویە لە چنگ ستەمکار، وەلی هێمان زوڵم و کاولکاری هەر وەردەوامە، هێمان خزمەتگوزاری دڵخوەشکەر نییە لەهویچ شوون و شاریگ لەی عراقە، وەل ئەوەیشا جەنگ و کیشمەکیش هەر وەردەوامەو زیاتریش لە جاران، بیجگە ئەوەیش دوینید گشت شاریگ لەی عراقە بویەسە سەربازگەو هەر ٥٠ مەتر و بازگەیگ دانریاگەو هەزاران دیوار کۆنکریتی رێ لە هامشوو ئۆتۆمۆبیل و مەردم تەنگەو کردنەو چمانی بەرەی جەنگەو گشت رووژەیل ئی عراقە بویەسە ئنزار(ج)، قەرەباڵغی ناو جادەیش مەردم لە گیان جارس کردگەو چارەسەر گونجیاگیگ ئەرا ئی حاڵەتیشە هێمان وەدی نەکریاگە.

ئەگەر باس مەسەلەی گەناتەکاری و بار دەزگایەیل دەوڵەتیش بکەیم، ئەوە بیگومان لەی باوەت کوڵە نیەتویەنیم گشت ئەو جەردەیی و دزی و گەناتەکاریە باس بکەیم، هەر لەوەر ئەوەیش وەرجە ماوەیگ رێکخریاگیگ وەناو رێکخریاگ شەفافیەی ناودەوڵەتی لە راپۆرتیگ ئاشکرای ئەوە کرد ك عراق وە یەکیگ لە گەناتەکارترین دەوڵەتەیل جەهان ناسریاگە لەساڵ ٢٠١٢. بیجگە ئەوەیش وە گوورەی راپۆرتیگ تر رێکخریاگ"مێرسەر" ئەوە دەرکەفتگە ك شار بەغدای پایتەخت عراق ئەرا ژیان و گوزران و کارکردن خراوترین شار جەهانە، دی نازانیم مەردم عراق ستەمدیدە دڵ وە چە خوەشکردنەو کەی لە خەوا تیەن..؟ حکوومەت ئیسەی عراق چەی لە حکوومەت رژیم وەرین کەمترە؟ چ پرۆژەیگ خزمەتگوزاری ئەنجامداگە ئەرا ناوچەیل فەقیرنشین؟ دەوڵەت یاسا هەر وەئاشکرا وەبی یاسایی رەفتار ئەکاو کیشمەکیش فرەیگ دروس کردگە جاریگ وەل کورد و جاریگ وەل عەرەب سوننی و جاریگ وەل حزب و لایەنەیل تر ، ك رێ چارەسەریشی سەختەو ئەکاو تەنانەت هێمان هەر مکوریشە لەبان برین کارت خوراك ك ژیان فەقیر و نەدارەیلە، چوینکە وەگوورەی دویا راپۆرت وەزارەت بازرگانی عراق بەشە بوودجەی تایبەتکریاگ وەزارەتەگە ئەرا ساڵ ٢٠١٣ تەنیا بەش ١٠ مانگ ئەکا، منای ئەوەسە ئەو دو مانگەی تر مەردم بیبەش کریەن لە ئابلوقەو کارت خوراك! ئی هەمگە زوڵەو هێمان مەردمیش هەر بێدەنگن!

سالْ(١٩١٩) لەو وەختە ك شێخ مەحموود لە دژ بریتانیا بوی، عراق خستویدە ژێر کۆنترۆڵ سیاسی و ئابووری خوەی و شوورش بەرپا کرد، هەر لەو وەختەو عراقیەیل لەبان خاڵەیل وشکانن سوپای بریتانیا مەشق لەبان تازەترین چەك بریتانیا کردیان، دویاخریش هەردوگلا وەیەکەوە پەلامار کوردستان دان، یەیش بیجگە ئەوەك یەکەم حکوومەت لەمێژوو سیاسی کورد لەناو بردن و تالاْنی فرەیگیش ئەنجامدان.

عراق بچوو لە جامەك تەماشای خوەد بکە

زیرەك کەمال

دویای ئەوەیش لەژیر ئامووژگاری و توانای لۆجستیکی و سەربازی و ئداری و سەرپەرشتی راسەوخۆ جەنراڵ و سەرکردەیل سەربازی و هەواڵگری بریتانی دەوڵەت عراق بنیات نریا، هەر لەلایەن خود ئەوانەوە پیاویگ لە هووز هاشمیەیل لە ئوردنەو هاوردن و کردنەی پاشای عراق ك مللەت سوریا وەپی رازی نەوین، دی ئەو دەوڵەتە ك ناوی نریا عراق بەرهەم و دەرئەنجام سیاسەت و ئایدۆلۆژیاو مقەیەتیکردن بەرژەوەندی ئابووری و سیاسەتەیل حکوومەت بریتانیا بوی، مانای ئەوەسە دروسبوین ئەو دەوڵەتە(عراق) هویچ پەیوەندییگ وە بەرژەوەندی مللەتەیل عراقەو نەیاشت،

هەر لەوەر ئەوەیش دوینیم ك تاریخ ئی دەوڵەتە پێکهاتگە لە چەسپانن(نایب عەریف)ەیل لەبان ناوەندەیل سیستم حوکمرانی و دویاخریش داین جڵەو گشت عراق وەدەس برێگ دیکتاتۆر و تونرەو دینی و نەتەوەیی و شۆفینیزم.

عراق لەمێژوو سیاسی ناشرینترین مێژوو دیرێد، وە دریژایی مێژوو لەجیای ئەوەك بوودە خاك وەیەکەوە ژیان مەدەنیانەو دیمۆکرسیانە لەناونی پێکهاتەیل جیاواز، وەلی دوینید بویەسە زندان ئەرا گشت مللەتەیل عراق، عراق وەرجە گشت دەرسیگ مەردم هووکارەی دەرس مردن کرد و ئیچنە لە مەردمەگەی کرد وە جووریگ تەماشای ژیان بکەن ك بار قورس و سەختیگە.

ژیان مەردم کوشتیان لەوەر ئەوەك خوەیان بژیەن، شوون پای جەللاد و دیکتاتۆرەیل عراق لەبان دەیشت و دەر و کویەو هەڵەتەیل کوردستان و بیاوانەیل عراق ئەوقەرە خویناویە ك سروشت وەگشت زووورداری خوەیەو توانای پاکەوکردنی نەیرێد، ئەو دیکتاتۆرەیلە ك تەنیا وە زووانیان بەهەیشت ئەرا مللەتەیل عراق دروس کردیان، وەلی لەڕاسی عراق کردوینە دووزەخ.

دویای رمیان رژیم سەدامیش لە ٢٠٠٣و دویاخریش بنیاتناین دەوڵەت عراق لەبان بنەمای دەستوور تازەیگ ئەگەر یا ئحتمال ئەوە لەلی کریا عراق بوودە باخچەی سەوز و جوانیگ ئەرا گشت مللەتگەی، وەلی دی کارەسات و ناخوەشیەیل عومریان دریژەو خوەشی لەتی کەمە.

وەل ئەوەیشا لەناو دڵ عراق تازە خەریکە یەکە یەکەی بڕگەو ماددەیل دەستووریش قەدەر چەوەڕییان ئەکا و ئارەزوو عراقیەیل کەفێدە ژیر سم مالکیزم و لەلایگ و لەناو تەپ و تووز عەرش رمیاگ سەدام و غەیدان و زەیدی و حەدیسی و عەقیلی و شەوانە خوەیان لەبان شاشەی تەلەفزیۆنەیل جوور پاڵەوان ئەنفال تازە خوەیان نمایش کەن، ك بیگومان ئەیانە ناخوازن عراق سەقامگیر بوود، ئمجا ئەی عراق بچوو لە جامەك تەماشای روخسار خویناوی خوەد بکە.

جەنگ مالکی بووەنەو ئەرا بەغدا

عارف قوربانی

ئویشن لە بازی تووپان ئەگەر بازیەگە لە بازیگای خوەد بوی لە قانجاز خوەدە، چوینکە لەلایگەو بازیزانەیل وەل کەش وهەوای بازیگاگە راهاتنەو لەلایگ تریشەو هاندەرەیلیش بوونە مەمەریگ ئەرا سەرکەفتند، چوینکە بیجگە بازیگاگە هاندەرەیلیش هن خوەدە.

جەنگ چەواشەی بازییە، تا فرەتر و زیاتر لەناو ماڵەگەد نزیکەو بوود،ماڵویرانی زیاتر و زەرەد گەوراتر وەپید رەسێد. مانای ئەوەسە ئەگەر بتویەنید جەنگ جیواز بکەید ئەرا ناو بازیگای وەرانوەرەگەد، ئەوە بەشیگ لە سەرکەفتن ئەرا خوەد دەسەوەر کردیدە.

مالکی لەی جەنگیە ك لە دژ کورد دەس وەپیکردگە، سەرەتا لە بەغداوە ئدارەی جەنگەگەی ئەیادە ئەوەك هەڕەشەی کەمەوکردن و بڕین بودجەی هەرێم کردیادو هەڕەشەی جووراوجوور لە کۆمپانیایەیل گەورای جەهان کردیاد لە کوردستان ك کار وەبەرهاوردن نەکەن و ڕێ دیبلۆماسی گرتەوەر لەوەر ئەوەك ڕێ لە گەشت و دیدار وەرپرسەیل بگرید تا سەردان وڵاتەیل نەکەن، کار کردیاد ئەرا ئەوەك وڵاتەیل خوەرئاوا نوێنەرایەتی لە هەرێم واز نەکەن و کێشەو گرفت لەوەردەم ڕێیەیل دەستووری و یاسایی دروس کرد دژ وە هەرێم و هەق و خواستەیل مللەتەگەمان.

ئی ڕێ و شوونەیلە ك ئەرا ئاساییکردن بار ناوچەیل کوردستانی دەیشت ئدارەی هەرێم دانریاوین فەراموشیان کرد، گشت ئەیانەو چەنەها ڕێ وشوون تر گرتەوەر ئەرا کزەوکردن پایەی کورد و شکانن هەیبەت نەتەوەییمان، ولی لەوەر ئەوەك نەتویەنست جەنگەگە بخادە ناو جەرگەی کوردستانەو ، دی ئەوە بوی جوور خواستیگ هویچ لەلی نەچنیەو.

وەلی دویای ئەوەك وە هەر جووریگ بوی ئەو ڕێیە گرتەوەر و تویەنست وە وەرگرتن ڕەزامەنی بڕێگ وەرپرس کورد دەروازەی کوردستان ئەرا خوەی واز بکاو جەنگەگە جیواز بکا ئەرا ناو ماڵ کورد، هەر لەوەر ئەوەیش کورد لەی جووره باریگ بایەد ئاقڵانە مامڵە بکاو جەنگەگە لە ماڵ کوردەو جیواز بکا ئەرا ناو ماڵەگەی مالکی ك بەغداس.

ئیسەیش کورد سەرۆك کومار و جیگر سەرۆك پەرلەمان و جیگر سەرۆك وەزیرەیل و چەنەها وەزیر و سەرۆك دەسەی ئەرکان سوپا دیرێد و لە چەنەها دام و دەزگای تر ئەمنی و سەربازی نوێنەر دیرید ك ئیسە بایەد بانە جوواو لەی بار سەختەو بایەد هەر یەك لەی پۆست و پایەیلە ك ها لای کورد باریەنە کار لە جیوازکردن جەنگەگە ئەرا بەغداو دویرەوخستنی لە کوردستانەو ئەرا ناو قوبەی پەرلەمان و ئەنجوومەن وەزیرەیل لە بەغدا.

وەل ئەوەیشا لە ناوخود هەرێم کوردستانیشەو، ئی قوناغە خوازیار ئەوەسە گشت هێزەیل سیاسی یەك هەڵوێست و یەك دەنگ بوون وەرانوەر سیاسەتەیل مالکی و لەئاست جادەیش بایەد خودنیشانداین گەورای مەردمی ئەنجام بدریەید تا ڕای گشتی دونیا ئاگادار بوون لە پلان و گام داگیرکەرەیل بەغداو هەر لە ئیسەوە هەر رویداگیگ لە عراق و ناوچەگە روی بیاد بخریەیدە مل مالکی.

دەستوور و یاسا لە عراق جوانەمەرگ بوینە!

ج. عەلی میری

فرەجار هویر لەوە کەیم و ئویشیم مەردم عراق رووژگاریگ بوی باوەڕ نەکردیان لەژێر سای ستەم و حوکم رژیم دیکتاتۆریەت قورتار بوون و بکەفنە بار ئازادی و هەڵوژاردن ئازاد، هەمیشە وە دریژایی زیاتر لە ٣٥ ساڵ مللەت عراق وە کورد و عەرەب و تورکمان و کلدو ئاشووری و کەمینەیل تر لەناو مەرگەسات و ژیانیگ پڕ لە ترس و لەرز رووژگار بردیانە سەر، وەلی دویای رمیان رژیم بەعس و پەیابوین نەخش ئۆپۆزسیۆنەیل عراق و هاتن هێزەیل ئەمریکا ئەرا ناوچەگە،

سەرەتا دڵنیایی فرەیگ بەخشا مەردم وەگشتی، هەر لەوەر ئەوەیش وە رەزامەنی زیاتر لە ٨٥٪ مللەت عراق دەستوور تازەی هەمیشەیی دانریاو حوکم دیمۆکراسیەت هاتە بان تەخت دەسڵات لەبان ئەو بنەما ك عراقیگ یەکێتی فیدراڵی فرەلایەنی بوود و گشت هێزو لایەنەیل لەتی بەشدار بوون و حوکم مللەت لەتی پەسەن بکریەید.

ساڵ ٢٠٠٥ سەرەتای سەرکەفتگیگ بوی لەوەختیگ یەکەم هەڵوژاردن ئەنجام دریاو زوورم خەڵك عراق وە ژن و پیاگ و جایەڵ جوانەیلەو لەبان خواست و ئارەزوو خوەیان روی کردنە سەندووقەیل دەنگداین و نوێنەرەیل خوەیان هەڵوژانن، وەلی جی داخە ئەو پیشبینیەیلە ك مللەت داشتەی و ئەو ئومیدو ئارەزووە ك ساڵەهای ساڵە مەردم بیچارە وە تەمای بوین بیەیێدە دی، هێمان هەر وەو ژان و زەخمەو مەندگەو سارێژ نەکریاگە.

قەیرانەیل عراق هەمیشە یەك لەشوون یەکەو هویچ بواریگ ئەرا گونجیان و رەسینەوەو دانیشتن و گفتوگوو نەیشتنەسەو، جەنگ دەسڵات و بەرژەوەندی خودی و حزبی کاولکاری فرەیگ هاوردگەسە وجوود، تەقینەوەو رویداگەیل رووژانە لەلایەن رێکخریاگ قاعیدەو پاشمەنەی بەعس ئاسایش و سەقامگیری لە عراق مەحاڵ کردنەو دەوڵەتیش لەوەر ئەوەك سەرقاڵ فەوتانن دارایی مللەت و دروسکردن قەیران زیاتر وەل هێز و لایەنەیل تر، دی توانای کۆنترۆڵکردن ئی بار سەختە لەدەسداگەو هەر ها هویر عرووبەگەی جاران و داگیرکردنەگەی ئەوسای سەردەم رژیم بەعس و نازانیم چارەسەر ئی قەیران سەختە چەس؟

پرۆسەی سیاسی رەسیەسە ئەو رادە ك هویچ بنەمایگ راسی وەپیەو نەمەندگەو جی متمانە نییە لەلای زوورم خەڵك عراق، یەیش مانای ئەوەسە کیشمەکیش سیاسی هەر وەردەوامەو زەرەدمەن یەکەمیش لەی رویەو تەنیا مللەتە ك ساڵەیلیگە چەوەڕێ ئاسوودەیی و ئاسایش و بەختەوەری کەن، وەلی دیارە حوکم و ئیرادەی مللەت یەخسیر دەس حوکم تەکرەوی و تەکلایەنیەو بەرنامەیگ پەسەن و گونجیاگ لە وجوود نییە ئەرا پشت بەسانن وە بنەمای دەستووری و جیوەجیکردن یاسا،

ئمجا یاسایش لەگشت وەختیگ سەروەر و باڵاترین دەسڵاتە، وەلی هیمان کەمترین بەشیگیش لەلی پەیرەو نەکریاگەو مەحاڵیشە پەیرەو بکریەید، ئەوەسە یاساو دەستووریش جوانەمەرگ بوینەو هەق پێکهاتەو مەردم فەقیریش ژیرپا بوود و زوڵم و قەیرانیش هەر وەردەوامە.

جەنگ ڕەوا لە دونیایگ نارەوا

توانا ئەحمەد

تا ئەیەیْد ئەو باوەڕە زیاتر شوونی لەق ئەدیْ ك گوایا هەرچەنی بار ودوخ سیاسی عراق لە قەیران قویل و گەورا نزیکەو بوود، ئەوە کاریگەری خاس لەبان کێشەی کورد جوور نەتەوەیگ لەی وڵاتە دروس ئەکا، چوینکە نەك هەر باوەڕ بەشیگ لە جادە، بەڵکوو قسەی کوردیش لە باوەت عراقەو لەبان ئەو ئەگەرە بنیات نریاگە ك شکەست مەسەلەی سیاسی و ئاسایش و خزمەتگوزاری عراقیش وە جووریگ لە جوورەیل یەکسانە وە هەل و مەرج سیاسی گونجیاگ ئەرا کوردستان، چوینکە لە بنەڕەتەو عراق جوور دەوڵەت لەبان پەیوەندییگ چەواشە دامەزریاگە وە بەرژەوەندی کوردەو، وەلی وەگوورەی ئەزموون ١٠ ساڵ گوزەیشتە چشتەیل تر ئسبات ئەکا، وە تایبەت لەی ماوە ك کێشەیل ناونی بەغداو هەرێم سەختڕەو بوون و لەهەمان وەخت کوردستانیش چیەسە ناو قەیران تازە. مانای ئەوەسە لەی وەختەیلە کوردستان نەویەسە ئەو دویرگە ك گەردەلویلان عراق نەگرێدەوەی. بیگومان دروسکردن دەوڵەتیگ ناوەندی و گردەوکردن دەسلاٚتەیل لەیەك شوون و هێز و ڕەنگ سیاسی نەك هەر مەترسییگ جددیە ئەرا بان کوردو دەسکەفتەیلی، بەڵکوو هێز گەورایگیشە ئەرا زینگەوکردن ئەو دیکتاتۆریەت و مەیل خوینڕشاننە ك دەوڵەت عراق لە دڵ خوەی شاردگەسەوەی، وەلی دەس شلکردن ئەرا ئەو باوەڕ سیاسیە ك ئیچنە هویرەو ئەکا جیهیشتن بەغدا لەناو قەیرانەیلی ڕەسێدە کووتاییگ دڵخوەشکەر ئەرا کورد، ئەوە بیگومان پەل ئەرا کیشەیگ تر پڕ مەترسیدار کوتێد لەی کێشەی ئیسە زیاتر، چوینکە بیجگە لەو قویلایی هەرێمی و ناوچەییە ك عەرەب وە شیعەو سوننیەو دیرێدەی هێمان وەل ئەوەیشا لایەنەیل سیاسی عەرەب لەی عراقە ماوەی فرەیگ ها وەردەمیان ئەرا فراوانکردن بازی سیاسی و سەختەوکردن کێشەیل. وەل ئەوەیشا تا ئەیەیْد عراق بوودە ئەو مەیدان لایەنەیل هەرێمیە ك جارجاریگ راسەوخۆ و جارجاریگیش ژیر وەژیر خوەیان لەتی تاقیەو کەن.

ئیسە کورد ها وەردەم قەیرانیگ سەخت و دویر لە چارەسەر وەل بەغدا، شایەت بەشیگ لەی قەیرانە لە فۆرم کێشەی نەفت و غاز و بودجەو ماددەی ١٤٠ دەربکەفێد، یا لە دامەزرانن فەرماندەیی ئۆپەراسیۆن دجلە گوزارش لە خوەی بکا، وەلی لە بنەڕەتەو گرفتەگە گرفت وەیەکەو ژیانەو گرفت نەوین دیمۆکراسی و مەسەلەی نەگونجیان و جیاوازیەیلە، دی وەی جوورە تویەنیم بویشیم نە کورد لەی وەختەیلە تیکەی فرە ئاسانیگە قویتەو بدریەیْد، نە تائیسەیش ڕێککەفتنیگ خاس ئەرا دەسەوەرکردن بەشداری لایەنەیل عەرەب ها لە وجوود لە پرۆسەی حوکمڕانی، هەر لەوەر ئەوەیش نووریْد لەی قەیرانە عەرەب گیڕ خواردگەو دونیا لەوەردەمیان تیەریکە.

ئمجا پرسیار لەیرە ئەوەسە لەی وەختەیلە سیاسەت کوردستانی لەبان چ ئەگەریگە؟ چوین ڕەفتار وەل کێشەیلا ئەکاو ئایا کورد تویەنێد بیلایەن بوود و هەر وەگوورەی بەرژەوەندیەیل خوەی هەڵسووکەفت بکا وە تایبەت لە دونیایگ نارەوا ك وەتەنیا جەنگ ڕەوا پەزنێدەی؟

جەنگ دجلە، لەوەر چە؟!

ئازاد ئبراهیم

گشتمان زانیم هەر لە سەرەتای دروسبوین ئۆپەراسیەنەیل دجلەوە، لەیەکەوداین جوراوجوو و دید مەترسیدار بویە لە وەرانوەر دروسکردن و دامەزرانن ئی جوورە ئۆپەراسیۆن گەورایگ ك وەو شیوەی ناجوور و نالۆژیکیە پڕچەك بکریەن، لەوەر ئەیە بوی گشتمان جاریگ تر ترس ئەوە لەلامان پەیا بوی ك لەعراق مەترسی پەیابوین دیکتاتۆریەت وجوود دیرید.

هەر لە جموجویل یەکەم ئۆپەراسیۆنەوە ئاشکرا بوی ك(ئۆپەراسیۆن دجلە)مەترسی جددیە ئەرا بان وەیەکەوژیان نەتەوەیل لە عراق وە جیاوازی فکری و نەتەوەیی و مەوەزی و...هتد.

ئۆپەراسیۆن دجلە وە سەرکردایەتی عەبدولئەمیر زەیدی و لەژیر چەودیری مالکی، رووژ وە رووژ و سەعات وە سەعات جوورە فۆرمیگ نیشاندا ك ڕەسم دیمیگ راسکانی و هاوشیوەی ئەو سستم فاشیست و دیکتاتۆرە بوی ك وەدریژایی عومری خواست شەڕەنگیزی وەرانوەر کورد داشت و مایەی نارەحەتی و شیوانن ژیان و ناسنامەی چەنەها هەزار کورد زوڵلیکریاگ بوی.

وە هەر پەیمانەیگ و لەهەر گووشەیگەو بنوریمنە کردەوەو جموجویل ئۆپەراسیۆن دجلە، هەمان ڕەسم دیکتاتۆر کەفیدە وەرچەومان و خوەی زینگەو ئەکا ك رووژگار فرەیگە نەمەندگە لە دەسلاٚت، وەلی ئی جوورە هویرەوکردنیگ لە ئیسەی عراق ئەوە ئویشیدە پیمان ك هیمان بەعسیزم و لایەنگرەیل و دارودەسەی ئەو هویرو ئەرای چوین فاشیستە وجوود دیرید و مایەی مەترسی گەورایگە ئەرا بان مللەتەیل عراق وە گشتی و مللەت کورد وە تایبەت.

لەی جوورە وەختەیلیگ ئۆقەراسیۆن دجلە دروشم جەنگ هەڵگرتنەو دیکتاتۆریەت ئەرا عراق هاوردنەسەو، هەر رووژیگ و لەژیر ناونیشانیگ توان ئارامی کوردستان بشیونن. مەسەلەی دەستوور ك وەلای هیز وەرانوەرەو هەر لە ریککەفتنەیل نەفت و هیز پێشمەرگە بگر تا ڕەسیدە ماددەی ١٤٠ و ناوچەیل داوریاگ، بویەسە گرفت گەوراو هەناسەی تویرەو هەمیشە گەردنە شوون ئەو سەعاتە ك ئەزرەت و خەو دیموکراسی و ئازادی کوردستان بفەوتنن.

وەلی ئەوەك هس وەپی کریەید لەی کیشمەکیشە خود مالکی خوەیە! جوور کەسیگ شکەست و لەو قەیرانە ك لەناوخود وڵات هس وەپی کریەید جوور قەیران ئابووری و مەسەلەی تیرۆر و...هتد، ك خوازیارە لەی ڕیەو هویر وهووش هاووڵاتیەیل وەی بازی سیاسیە بخەڵەتنێد.

لەیرە ڕەسیمنە ئەو راسیە ك ئەیە جەنگیگەو پیچیاسە کوردەوەو مالکییش جوور کەسیگ یەکەم لەناو سیناریۆگە ئەخوازێد خوەی لەی ڕێیەو لە تویرەیی هاووڵاتیەیل قورتار بکا!

کورد و عراق و نەخشەی هاوبەشی

عەتا شێخ حەسەن

هەرچەن عراق لەڕوی نەتەوەیی و مەزەویەو، وڵاتیگ فرە پێکهاتەس، وەلی وە دریژایی مێژوو ئی عراقە گشت ئەو حکوومەت و دەسڵاتەیل یەك لەشوون یەکە ك حوکم ئی مەرز جوگرافیە کردنە وە مەهانەی مقەیەتیکردن شارستانیەت دینی و مێژوویی دووڵ دوچەمان، گشتیان هاوڕا بوین لەبان یەکپارچەیی خاك عراق و وەعەرەبکردن ناسنامەگەی، هەر لەوەر ئەوەیش وە دریژایی ئەو مێژووە دەسڵات و ئدارەکردن وەل هەڵکەفت کوومەڵایەتی پێکهاتەیلیا نەگونجیاگەو دی وە جووریگ ناهاوسەنگی سیاسی بەرجەسە کردگە ك هەمیشە بار سیاسی ئی عراقە لە بەرزی و نزمی و ناجیگیر و نائارامی بویەو فرەجاریش کیشمەکیش دروس کردنە لە ناونی پێکهاتەیل کوومەڵایەتی و کردگەسەی بەشیگ لە کلتوور یەك سەدەی گوزەیشتەی ئی عراقە لە هویر تاك عراقی و بیجگە ئەوەیش لەناو پەیرەوەیل ئەدەبی و رووشنهویرییش رەنگەو داگە.

عەلی وەردی نویسەر گەورای عراقی ئویشێد: گشت رژیمەیل عراق مقەیەتیکردن ناسنامەی عەرەب عراق کردنەسە تەرازوی کیشانەی سەنگ نیشتمانپەروەری نویسەرەیل عەرەب و عراقی. هەر لەوەر ئەوەیش وە دریژایی مێژوو پڕ کارەسات و خویناوی عراق مەگەر جارنەجاریگ نویسەریگ عراقی بوینیاتاید ك سووزداری و پشتگیری نەیاشتاد ئەرا شۆفینیزم عەرەبی. مێژوو عراق و دروسبوین دەوڵەتەگەی نا ئاساییە، چوینکە لە دەیشت خواست پێکهاتەیل نەتەوەیی و دینی نەخشەی مەرزی ئەڕای کیشیاگە، ئەوەسە مێژوو گوزەیشتەی ئی عراقە شایەتە لەبان ئەوەك هەر وەختیگ تەرازوی هێز وەلای شۆفێنیەیل عەرەبا سەنگین بویە، ئەوە هەوڵ داگیرکاری و کوشاننەوەی موور نەتەوەیی کورد دانە وەبی ئەوەك پەیوەندی برایانەو دووسانەو ئاشتیانەی مللەت کورد و زووان شەراکەت و ژیان هاوبەش لەوەرچەو بگرتیان.

دیارە جیاوازی ناونی ئی دو هویر و تەوەر دید کوردو عەرەبیشە جاریگتر لە کردەوەی سیاسی رویوەڕوی یەکتری بوینەسەوەو کورد ناچار کردگە ك وە مەرام مقەیەتیکردن وجوود و قەوارەی نەتەوەیی خوەی و جوور جوواویگ ئەرا رەتەوکردن ژێردەسەیی و داگیرکاری و تەکرەوی و تونرەوی هەڵوێست خوەی وەربگرێد، وەلی وەل ئەوەیشا کورد لە خودبەساننەوەی خوەی وە حکوومەت مەرکەزی و مقەیەتیکردن یەکپارچەیی خاك عراق ئەوەسە تا ئیسەیش دویای چەنەها ساڵ لە پرۆسەی ئازادکردن عراق و ئەو هەمگە هەوڵ کوردە ئەرا وە دیمۆکراسیەتکردن سیستم سیاسی عراق، ئەوەسە جاریگ تر سیناریۆی سیاسی لە سەراو شارستانیەت دجلە دوبارەبوینەوەی مێژوو سیەی گوزەیشتە هاوردەو و مالکی و گرفت هێز و پێکهاوردن ئۆپەراسیۆن دجلە گرنگی و سەنگیگ نیەیلێدەو ئەرا گوزەیشتەی هەڵوێست نیشتمانی کورد و عراق تازەو ئەو دەستوورە ك زەمانەت یەکپارچەیی خاك عراقە.

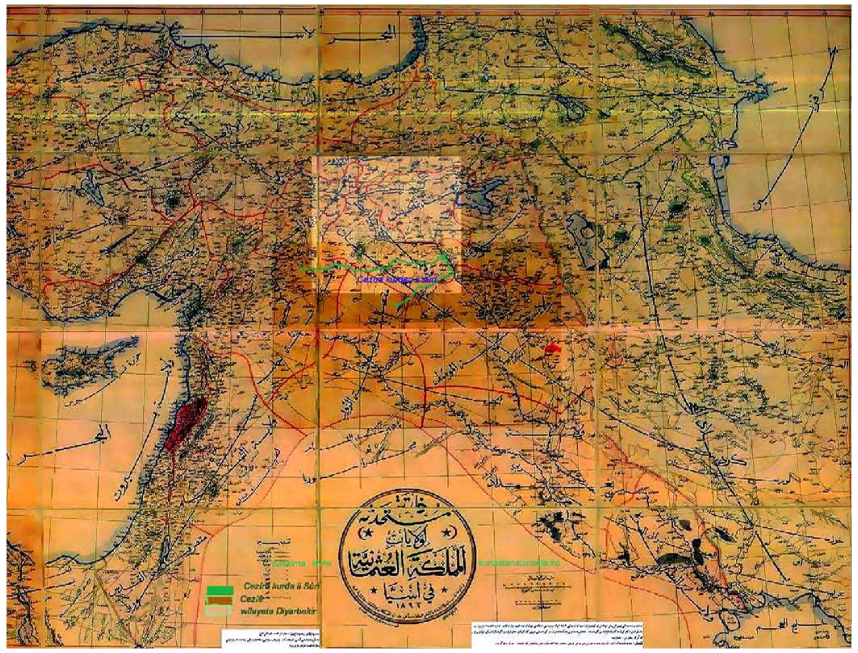

قەیران عراق و پەیامەیلی ئەرا کورد

زانا حەسەن

ساڵ ١٩٢٣ فەیسەڵ پاشای فەرمانڕەوای ئەوسای عراق وتگە(عراق پێکهاتگە لە وڵاتیگ بەشبەش ك هویچ وەختیگ ئی بەشەیلە گونجیاگ نادۆن وە یەکەو). ئی قسەی فەیسەڵە لە قەیران ئمڕوو عراق دەقاودەق راسەو چشتیگ لەو قسە کەمەو نیەود و زیای ناکریەێد ئەرا ئی بارودوخ ئمڕوو عراقە، وەلی ئەیە گرنگ نییە بزانیم ك عراق بەشبەشە یا هویچ وەختی ناگونجیەێد، ئەوە گرنگە ك بایەد بزانیم ك ئایا ئیمە لەی عراق بەشبەش و نەگونجیاگە چە چنیمنەو؟ چە کەفێدە دەسمان؟ ئیمەی مللەت کورد ك رووژ وە رووژ بی دەوڵەتی بوودە ژانێگ فەراموش نەکریاگ ئەرامان ئایا چە تویەنیم بکەیم؟ چە بکەیم ئەرا ئمڕوو و سوو؟

ئەیانە برێگ پرسیارن ك هەمیشە هانە هویر تاك کورد، ك ئەگەر وە دقەتەو هەڵکەفت چەن ساڵەی دویای رمانن سەدام بخوەنیمەو، دوینیم ك هەر لەسەرەتاوە ئەوانەك رووژیگ لە رووژان لەناو ماڵ کورد ئۆپۆزسیۆن بوینەو ئەوانیش جوور ئیمە داخ ئەرا هەق کورد کیشانە هەر ئەوانەن ك ئمڕوو رەسینە دەسەڵات و دیم و ژنەفتیم ك چە وەپیمان وتن و رەفتار ئیسەیان چەواشەی سەردەم ئۆپۆزسیۆن بوی.

هەر لەشوون رمیان رژیم وەرین کورد بویە پایەی بتەویگ ئەرا راسەوکردن کێشەی عراق و لەبان پای خوەی وسانەی، وەلی ئەو هەقەیلە ك وە رووژ رووشنا لە کورد زەفت کریانە کورد فرە وە نەرمی و ئەدەبەو داوای کرد، ئەویش لەڕێ دەستووری و گشت سەرۆك وەزیرەیلیش ك چینەسە کوشك ئەنجوومەن وەزیرەیل وە دەسپیشخەری و پشتگیری کوردەو بویە، وەلی وە ماوەی کەمیگ پەشمانەو بوینە لە قەوڵەیلیان.ئەرا نموونە: هەر زوی ماددەی(٥٨) لەباوەت ناوچەیل داوڕیاگ لەبار بردن و دویاخریش وە جەخت کورد کریا ماددەی(١٥٨)و ناویگ تر لەلی نریاو زینگەو کریا، وەلی هێمان جیوەجی نەکریاگە.

دویای ئەوەیش دەسکردنە دروسکردن کێشە ئەرا کورد چ لەڕوی هاوردن هێز یا دروسکردن گرفتەیل تر بودجەو کێشەی پێشمەرگەو کێشەی قەبولکردن فیدراڵی و نا فیدراڵی تا کارەگە رەسیە ئەوەك هەر جاریگ وە مەهانەیگ جموجویل دیانە هێز لە وەرانوەر کورد، ئمجا جارێگ لە خانەقین و جارێگ لە زومار و جارێگ لە کەرکووك و دروسکردن ئۆپەراسیۆن و میلیشیای جووراوجوور، یەیش بێجگە ئەوەك لەناوخود سوپا دژایەتی کورد و هێزەیلی کریاگە.

ئەیانە نموونەیلیگن ك ئەو عراقی کورد دڵی وەپی خوەشە ئیچنە رەفتار کردگە وەرانوەری، وەلی هەمیشە لە بوونەی ملللەتەیل ستەمدیدەو هەقخوریاگەو قسەێگ هەس ك ئویشید: گرنگ نییە دوشمنەیلمان چوین هویرەو کەن چوینکە ئەوان دوشمنن، گرنگ ئەوەسە خوەمان بایەد چە بکەیم ئەرا ئەوەك نەویمنە دوشمن خوەمان. لەیرە ئەوەك جوور پەیام لە قەیران عراق ئەرامان دەرکەفێد چەن کوڵە پەیامێگە خوەیان لە رێکخستن ناوماڵ کورد و دروسکردن هێزیگ نیشتمانی خاس خوەیان دویننەو ك ئنتما ئەرا نیشتمان داشتوود وەل دروسکردن سیاسەتیگ ئابووری خاس و سەرچەوەیگ داهات لەڕێ ناوخوەیی و دەرەکیەیل و بتەوکردن پایەی زیاتر، چوینکە ئەیانە بوونە مایەی وەرگری قەیران و هاتنەوەی هەقەیل کورد.

رووژیگ ئەیەیْد گشت جەهان وە کوردی قسە بکەن

م . شەنگار

وەگوورەی ئامارەیل ئەوە دەرکەفتگە ك رێژەی مەردم گشت جەهان نزیکەی ٦- ٧ ملیار کەسەو لەناونیانیش کورد جوور یەکیگ لە نەتەوەیل بەشیگ لەو شومارە پێك ئەیەرێد ك وە نزیکەی ٥٠ ملیۆن کەس مەزەنە ئەکریەیْد.

ئی پەنجا ملیۆنە یەك رەسەنایەتی و یەك ریچەڵەك دیرن و ئیمەیش جوور هەر نەتەوەیگ تر زووان دالگی خوەمان دیریم و جوور هێزیگ بنەمادار لکیایمەسە پیەو، ك مقەیەتیکردن و زینگ مەندنەوەی زووانەگەمان هەمیشە بەشیگ بویە لە هەوڵ و خەبات سیاسی و مێژوویش شایەتیدەر لەی رویەو.

فراوانکردن مەسەلەی وەعەرەبکردن کیشمەکیشِ فرەیگ لەلی کەفتەو، ئی کیشمەکیشە لەوەخت دەسلات رژیم بەعس پەیرەو کریاو بەش گرنگیگ بوی لە ستراتیجیەت بەعسیەیل ئەرا لەناوبردن کورد جوور نەتەوە، وەلی ئایا دویای رمیان رژیم بەعس لەساڵ ٢٠٠٣ ئەو سیاسەتە نەمەند یا هەمان شیوازەو هەر وەردەوامە؟ ئەرا جوواو ئی پرسیارە تویەنیم بویشیم بەڵێ هێمان سیاسەت تەعریب وەردەوامە لەلایەن هەمان خوەندنگای شۆفێنی عەرەبیەو.

ك سەدەها ئادەمیزاد شۆفێنی عەرەب جموجویلدەر ئەو سیاسەتەنە، ك هەرچەنی لە روخسارەو دوینیم وەگوورەی بنەمای دەستووره تازەگی عراق زووان کوردی لە شان زووان عەرەبی وە زووان فەرمی دەوڵەت عراق دریاسە قەڵەم.

وەلی ئەو هەمگە کیشمەکیشە ك دروس کریەن بەڵگەی وەکارهاوردن سیاسەت سەرلەنوو فراوانکردن بازنەی تەعریبە.

وەهەر حاڵ فرەیگ لە عەرەبەیل شۆفێنی ئویشن" وجوود زووان کوردی ئەرا نەتەوەیگ جوور کورد لێڵ و تەماویەو ئەوانەك لەناوچەیل جەوەڵی ژیەن ك وەپی ئویشن کوردستان چەن نەتەوەیگن نەك یەك نەتەوە، ئویشن ئەوانەك وە کرمانجی ژویەرگ قسە کەن ئەوانە نەتەوەیگن و ئەوانەیش وە زازایی قسە کەن نەتەوەیگن و ئەوانەك وە هەورامی و کەڵهوری و کرمانج خوارگ قسە کەن هەر یەکیگ لەلیان نەتەوەیگەو جیاوازن لە یەکتری و هویچکامیان لەوەکە نیەرەسنەو!!

ئەگەر ئادەمیزاد کورد بخوازێد بفامێد فامستنێگ ئاسان هەس ك داگیرکەرەیل و دوشمنەیل ئی نەتەوە چەنیگ بیشەرمن و چوین خوازن وە سیاسەت لەتلەتکردن زووان کوردی نیشتمان کوردستان وەگشت نرخەیلیەو ئەرا خوەیان بدزن و زەفتی بکەن.

پەرلەمان سوید دۆسیەی ئەنفال وە جینۆساید تاریف کرد، ئەیە جوور ئەوەسە ك سویدیەیل و گشت دووسەیل دەوڵەت سویدی وەبی ئەوەك وە کوردی قسە بکەن ئیسە ئەوان زووان کوردی زانن.

ئی تاریفکردن دەوڵەتیگ بیلایەن جوور سویدە، بوودە مایەی باوەر و متمانەی ولاتەیل تر، ك ئەوانیش گشت ئەو کارەساتەیلە ك هاتگەسە بان کورد وە جینۆساید تاریف بکەن، یەیش دویاخر لە دەزگایەیل ناونەتەوەیی جوور نەتەوەیل یەکگرتگ و ئەنجوومەن ئاسایش ناودەوڵەتی بوودە دەسەواژەیگ جوور هۆلۆکۆست و لەناو ماددەو بەندەیل کارنامەیل سیاسی و ئابووری و کوومەلایەتی و فەرهەنگی تاریف بکریەیْد و بوودە دەنگ و ئاواز و دی وە زووان کوردی گووش دوشمنەیل کورد کەر بکەیم و دووسەیلمان وەپی بخەیمنە هەڵپەرگە.

کورد، چارەسەرە یا کێشە؟

پترۆس پترۆسیان

داناین مەسەلەی کورد لەبان مێز ئەو کیشمەکیشە ك لە خوەرهەڵات ناوین پەیا بویە، چەن سفەتیگ ستراتیجی و جیۆسیاسی دیرێد لەبان خوەرهەڵات ناوین و گشت ناوچەگە، لەیرە مللەتیگ هەس شومارەی زیاتر لە چل ملیۆنەو دابەش بویە لەناونی تورکیاو ئیران و عراق و سوریا،

ئی چوار وڵاتە تا تویەنستنە ستەم لەی مللەتە کردنە ك ماوەی چەن سەدەیگە وەبی ئەوەك هویچ وڵاتیگ مقەیەتی لەلی بکا مەندگە، هەر لەوەر ئەوەیش پەنا بردگەسە وەر گشت هووکاریگ ئەرا مقەیەتیکردن خوەی لە ستەم ئەو دەوڵەتەیلە ك بازی وە چارەنویسی کردنە.

وەلی ئمرۆو بنەمایەیل بازی سیاسی ئاڵشت بویەو کورد تویەنستگە ئسبات ئەوە بکا ك بەشیگە لەو بازی خوەرهەڵات ناوینەو هێزیگ کاریگەرە ئەرا دروسکردن هاوسەنگی لەگرنگترین چوار وڵات ناوچەگەو ئەگەریش لەروی سیاسی و ئابووری و سەربازی و مەردمیەو گوزارشکردنەگە راس بوود ئەوە کورد بەشیگە لە چارەسەر نەك بەشیگ لە کێشە.

کورد ئسبات ئەوەیش کرد ك تویەنێ بوودە هێزیگ سیاسی قسە ژنەفیاگ لە وڵاتەیل یەکگرتگ و دەوڵەتەیل خوەرئاواو توانای جیوازکردن دیرێ لە کار سەربازی رێکخریاگەیلەو ئەرا کار سیاسی و رێکخریاگەیل تر.

هەوڵ کیشان کورد ئەرا ناو کیشمەکیش چەکداری بیجگە هەوڵیگ ئەرا فراوانکردن بازنەی جەنگ چەکدارانە لە دژ کورد لە ناوچەگە هویچ تر نییە، ك چەن هێزیگ لەی چوار دەوڵەتە هانە پشتی و لەوەرجە گشتیانیش تورکیا، چوینکە دویای سەدەها ساڵ لە چەوساننەوەی ئی مللەتەو بیبەشکردنی لە هەقەیل رووشنهویری و سیاسی و نیشتمانی و ئنسانی مەردمانیگ هەن جاریگ تر هەوڵ بیبەشکردن ئی نەتەوە دەن لە داواکردن هەقەیل رەوای و هەوڵ کیشانن کورد دەن ئەرا ناو کیشمەکیش چەکدارانە لەوەر خاتر لەناوبردن قەوارەگەی وە هەر شیوەیگ .

لەراسی ئیسە پەرەسەندن تازە هاتگەسە وجوود، وەتایبەت لەی دویاخرە، ك وەل ئاڵشتکردن خاك سوریا ئەرا شانۆگەرییگ ك هەرکەسیگ بخوازێد بازی لەتی ئەکاو هەر لایەنیگ هەوڵ نەفوەرگرتن لەی دەرفەتە ئەیاد ئەرا وەدیهاوردن قانجاز لە گشت بوارەیل لەسایەی پەرووشی کورد ك ئەراچە نەچینەسە ناو ئەو کوشت و کوشتارەیلە ك روی ئەیاد لەناونی سوریاو هێزەیل چەکدار ئۆپۆزسیۆن و گرووپەیل جیهادی و ئسلامیەیل و لایەنەیل دەرەکی جوور تورکیا، ك هەوڵ فرەیگ ئەیاد کورد بکیشێدە ناو ئەو جەنگ ناوخوەییە جوور ئەوەك لە ناوچەی ئەشرەفیەو شێخ مەقسود لە حەلەب و ناوچەی سەری کانی رویدا. وەل ئەوەیشا بوردمانەیل تورکیا ئەرا ناو سوریا ئەرا بان ناوچەیل کورد ك کەناڵەیل میدیایی باسی ناکەن و تەنیا چەوەرێ ئەوە کەن باس لە جەنگ ناونی سوپای ئازاد و گرووپەیل کوردی بکەن!! بیجگە ئەوەیش هێزیگ تر هەس لەبان مەرز ناونی سوریاو تورکیا لەناوچەیل کوردی جیگیر کریانەو چەوەرێ فەرمانن ئەرا دەسوەپیکردن جەنگ .

کورد مللەتیگە جوور مللەتەیل تر ناوچەگەو جەهان، جوور ئەو مللەتەیلە ك هەق لە پیادەکردن هاووڵاتیبوین و کار سیاسی و مقەیەتیکردن زووان و رووشنهویری و رووڵەیلی دیرێد.

> ئمرۆو بنەمایەیل بازی سیاسی ئاڵشت بویەو کورد تویەنستگە ئسبات ئەوە بکا ك بەشیگە لەو بازی خوەرهەڵات ناوینەو هێزیگ کاریگەرە ئەرا دروسکردن هاوسەنگی لەگرنگترین چوار وڵات ناوچەگە

کورد کێشە نییە، بەڵکوو چارەسەرە لە جیوازکردن ئەرا قوناغیگ ك گشتی وە یەکسانی لەتی بژیەن و هەق داشتوون و ئەرك لەبانیان بوود، وەلی ئایا ئی جارە مێژوو دادپەروەرە وەلیا؟ یا جوور هەمیشە کارت کورد تیەرێدە کار ئەرا وەدیهاوردن دەسکەفت تر ئەرا برێگ دەوڵەت؟ یا کورد خوەیان مێژوو ئەرا خوەیان تومار کەن؟

رژیمەیل یەك لەشوون یەك عراق و هەڵوێستیان لە وەرانوەر كورد

یوسف هەورامی

وە درێژایی مێژوو گشت ئەو دەسڵاتدارەیلە ك دەسڵات عراق گرتنەسە دەس، هەر لە فەیسەڵ پاشای یەكەم لە ساڵ ١٩٣٣ تا ئیسەیش ك گوایا عراقیگ فیدراڵی و دیموكراسیە وەتایبەت نوری مالكی سەرۆك وەزیرەگەی وەگشتیانەو وەبی جیاوازی هەوڵ ئەوە دانە مللەت كورد وە دڕندەترین شیوە بچەوسننەوەو مەردم كورد وە هاووڵاتی پلە دو لە قەڵەم بیەن و هویچ هەقیگ نەیاشتوود و لە هەمان وەخت بیبەشیش بوود لە گشت دەسڵاتیگ !

داواكاریەیل كورد لە سەردەم پاشایەتی ك(عوسبەت ئەلئومەم) لەساڵ ١٩٢٥ هەقەیل سیاسی و رووشنهویری و ئداری كرد لەچوارچیوەی كارەیل ناودەوڵەتی ئەرا لكانن ولایەت موسڵ عوسمانی وە عراقەو ك وڵات توركیا داوای كردیاد و لە یەكەم كومار عراق داواكاریەیل كورد لە دەستوور لەساڵ ١٩٥٨ ك ئویشید كورد هاوبەشن وەل عەرەب لە عراق، دی لەوساوە حكوومەت عراقی هێز سەربازی دژ كورد تیەریدە كار ك لەساڵ ١٩٦١ تەنیا داواكاری كورد خودموختاری بوی لە ژیر چەودیری ناودەوڵەتی.

ئەوە بوی دویاجار حكوومەتەیل عەبدولسەلام عارف و عەبدولرەحمان عارف و بەعسیەیلیش ئەرا جەنگ پێشمەرگە هەرچی وەپیان كریا لە كوشتن و كاولكردن و ماڵویرانی و زیندان...هتد دریغی نەكردنەو لە هەمان وەخت شكەست هاوردنە، تا ئەوە بوی دویاجار ئەحمەد حەسەن بەكر و سەدام حسێن لە ساڵ ١٩٧٠ دگان وە خودموختاری ئەرا كوردستان نان و ریككەفتننامەی ئازار ئمزا كرد و دویاخریش پەشیمانەو بوین و دەسكردنە گردەوكردن هیز و سەندن تازەترین چەك ئەو سەردەمەو ریككەفتنیگ وەل شای ئیران ئەنجام دان ئەرا شكەست هاوردن وە هیز پێشمەرگەی كوردستان لە شوورش گەورای ئەیلوول وەمەرج داین نیمەی شەتولعەرەب وە ئیران و ئمزاكردن ریككەفتن جەزایر ١٩٧٥.

دویای ریككەفتننامەگە ئەوەنە وەپی نەچی رژیم سەدام پەشیمانەو بوی لەوەختیگ ك زانست شای ئیران رمیا لەساڵ ١٩٧٩، دی ئەو ریككەفتننامە لەلایەن خویەو لاورد و بویە مایەی دەسوەپیكردن جەنگ عراق – ئیران ئەرا ماوەی هەیشت ساڵ لەشوون ئەوەیش جەنگ وە كوەیت فرووشت.

گشت ئەو جەنگەیلە لەوەر ئەوە بوی ك جەنگ وە خەڵك كوردستان و سەركردایەتیەگەی فرووشتیان و هەر وەو بوونەیشەو هەزاران كەس بوینە قوربانی كوشتن و بی سەروشوونكردن و زیندانی و ماڵویرانی و كاولكاری و بیجگە وەتاڵانداین ملیارەها دۆلار لە جەنگەیل ناوخویی و دەرەكی.

لەوەر ئەو هویرەیل بی مانا ك وەرانوەر كورد پەیرەوی كردیان، ئیسەیش وەهەمان شیوە دەسڵات عراق و نوری مالكی سەرۆك وەزیرەیلی هەر هەمان هویر وئەرای چوین رەگەزپەرسیانە دیرید وەرانوەر كوردو هویچی لەوانە كەمتر نییە.

هەرچەن كوردستان لەو جەنگەیل گوزەیشتە زەردمەن بویە، وەهەمان شیوە عەرەب و توركمان و كلدو ئاشووریش بیبەش نەوینە لە كوشتن و برین و ماڵویرانی، ئمجا لە كووتایی ئویشیم ئاشتی و رێككەفتن لەبان مەسەلەیل سیاسی تەنیا چارەسەری ئەوەسە جەنگ نەچەسپەید، چوینكە جەنگ پەشیمانیەو هویچ قانجازیگ نەیرید، چوینكە كووتایی رژیمەیل وەرین نموونەی ئاشكرایگە ئەرا دەسڵاتدارەیل ئیسەو ئایندەی عراق ك بیجگە فەوتیان و ئاوروی چگن خویان و رژیمەیلیان هویچ تر نەوی!

لەی قوناغە، نەتەوەپارێزی ئەرکیگ نیشتمانیە ئەرا کورد

جەماڵ ئەرکەوازی

وە گوورەی بنەمایەیل هەق نەتەوایەتی و ئەنجوومەن نەتەوەیی ناودەوڵەتی، بڕیار چارەنویس هەر نەتەوەیگ لەی جەهان وەرفراوانە، هەقیگ سروشتی و بنەڕەتیە، بیگومان نەتەوەی کوردیش ك فیشتر لەگشت نەتەوەیل تر دونیا تویش مەینەتی و بەشبەشەوبوین و ستەم هات یەکیگە لەو نەتەوەیلە ك هەم لەڕوی خاك و نیشتمان و هەمیش لەڕوی شمارەی مەردمەگەی ك وەگوورەی مەزەنە فیشترە لە ٥٠ملیۆن کەس لەگشت وڵاتەیل، هەق خوەیە جوور نەتەوەیل تر لەناو مەرز جوگرافیای خوەی ژیانیگ ئاسوودەیی و سەروەخوەیی بیاشتاد، وەلی دیارە کیشمەکیش نەتەوەیی هەر لەسەردەم جەنگ "چاڵدیران ١٥١٤ز" تا رووژ ئمڕوو لە وەردەوامی بویە لەوەر ئامانج سیاسی و تاواننەوەی نەتەوەی کورد لەناو نەتەوەیل تر و داگیرکردن نیشتمانە گەوراگەی ك ئیسە بەشبەشە لەناونی سێ نەتەوەی تورك و فارس و عەرەب، ك وە دریژایی مێژوو حاشا لە وجوود کورد کردنە جوور نەتەوەو ڕێ لە جمشتە ئازادیخوازیە نەتەوەییگەی گرتنەو شوڕش و راپەڕینەیل کورد وەو خاترە کپەو کردنەو لەبان کزەوکردن ئی مللەت و نەتەوە پلان هاوبەش دانانە جوور ئەوەك لەناونی رژیم شای ئیران و رژیم سەدام حسێن رویدا، ك سەدام ئەرا لەناوبردن کورد نیمەی شەتولعەرەب بەخشا دەوڵەت ئیران لە ڕێککەفتن شووم جەزایر لەساڵ ١٩٧٥و ئەوە بوی شای ئیرانیش لەئاکام ئەو مەسەلە وت: ڕێککەفتننامەی جەزایر خەو کویەنم هاوردە دی و ئەوەك سەدام ئەڕام ئەنجامیدا نوری سەعید سەرۆك وەزیرەیل لەسەردەم پاشایەتی ئەنجامی نەیاگە، ئەیە وە قسەی دکتۆر مەحموود عوسمان لەوەختیگ ك لەشوون ساڵ ١٩٧٥و لەدویای ئمزاکردن ئەو ڕێککەفتنە وەل سەرکردەی نەمر کورد مەلا مستەفای بارزانی چەویان کەفتویدە شای گووڕ وەگووڕ. دی نووڕید هەر هەوڵدانیگ نەتەوەیی و ئازادیخوازانە ئەرا نەتەوەی کورد چەوسیاگ و ژێردەسە بڤە بویەو شکەست خواردگە.

بار ئیسەی وڵاتەیل دەور وەتایبەت ئەو دەوڵەتەیلە ك خاك کورد لەبانیان بەشەبەشەو کریا جیاوازە لە جاران، ئیسە باشوور کوردستان لە دیکتاتۆریەت و داگیرکار ئازادەو خوەرئاوای کوردستانیش خەریکە وە نەمەندن رژیم ئەسەد روی لە باوان ئەکاو خەبات روڵەیل باکوور کوردستانیش ئەرا چارەسەر کێشەگەیان وەردەوامەو خوەرهەڵات کوردستانیش لە ئەزرەت نزیکیگ ژیەن، وەلی ئەگەر وەگشتی تەماشای وەرچەرخان نەتەوەیی کورد بکەیم لەڕوی فامستن و مەسەلەی گوزارش لەی کێشەی کویەن و مێژوویە لەچەو گوزەیشتە، ئەوە بیگومان دوینیم ئیسە فرە جیاوازەو گام وەرەو پێشکەفتن و چەسپانن ناودەوڵەتی ناگەو گشت دونیا ئاگادارن لەوەك ئەوسا خاك و نیشتمان کورد لەژێر سای ئمپراتۆریەت بەرژەوەندیخواز هەڕاج کریاگەو هەر پارچەیگی دریاسە وڵاتیگ !!.

لەیرە مەسەلەگە ئەوەسە، ك ئایا باوەڕ نەتەوەیی لەلای مللەت کورد تا چەنیگەو تاك کورد چوین تەماشای کێشەی نەتەوەیی ئەکاو تا چەنیگ دڵسووز ئی باوەتەسە؟ بیگومان نەتەوەپارێزی ئەرا کورد وەتایبەت لەی قوناغە ئەرکیگ نیشتمانیە لەوەر ئەوەك هێمان وەو ئامانجە نەرەسیە ك هەق رەوای خوەیەو قوربانی ئەڕای داگە، بێجگە ئەوەیش مەسەلەی وجوود نەتەوە لەبان ئی گووشەی زەویە هاووەخت سەرهەڵداین زووانە، چوینکە باوەڕم ئەوەسە پەیابوین زووان مانای پەیابوین مللەت و نەتەوەس، هەڵبەتە زووان کوردییش جوور زووانەیل تر دونیا لەوڵات زاگرۆس و شوونەیل نیشتەجی کوردەیل هاوشان زووان نەتەوەیل ترە ك ئیسە هەر یەك لەلیان لەبان خاك خوەی و لەژێر سای پەرچەم نەتەوەیی خوەیان ژیان ئاسوودەو سەروەخوەیی بەنە سەر، وەل ئەوەیشا ئنتمای نەتەوەیی پەیوەسە وەئەمەکداری و دڵسووزی خود تاك و شانازیکردن وە نەتەوەگەی و بەرز نرخاننی لەڕوی رووشنهویری و کلتوور و داب و نەریتە مێژوویەگەی، ئمجا لەی سەردەم جەهانگیری و دونیای تەکنۆلۆجی و ئاشنایی نەتەوەییە نەبایەد ئیمەیش جوور دوشمنەیلمان هویرەو بکەیم و لەهەوڵ جەنگ نەتەوەیی بویمن و زەرەد برەسنیمنە خەبات چەن ساڵەی دویرو دریژ ئازادیخواز ی و سەرخستن نەتەوەییمان، بەڵکوو بایەسە گشت تاکیگ کورد لە کوومەڵگای کوردەواری وە هونەر ئنتماداشتن و باوەڕ تەواویگەو دارەڕای ئەو چوار دیوارە بکەن لەوەر ئەوەك وە ئاسوودەیی و سەروەخوەیی لەسای بنیشن.

دیموکراسی سادە!

ستران عەبدوڵڵا

دیموکراسی سادە دەسمەیەتدەرە ئەرا خستەنەڕوی کێشەو نیشانداین خواست و داواکاریەیل، وەلی وەتەنیا بەس نییە ئەرا وەدیکردن چارەسەر. دەستوور و یاساو ئیرادەو رەسین هەل ومەرج چارەسەری و هووشیاری و ئاست پێکهاتەیل و لە گشت ئەیانەیش گرنگتر هاوسەنگی هێز و توانای لایەنەیل، گشت ئەیانە کەرەسەو هووکار چارەسەریین، تەنانەت ئەرا مەسەلەیل نەتەوەییش.

دیموکراسی لە قوناغ جیوازکردن و قوناغ جیگیرییش تویەنێد دەرفەت بیادە مەسەلەیل نەتەوەیی ك باس خوەیان بکەن و ئسبات رەوایی ئەڕای بکەن، وەلی نادێدە تەنیا گەرەنتی چارەسەر، وەتایبەت لەباوەتەیل جەوهەری جوور کەرکووك ئەرا نەتەوەی کورد.

دیموکراسی ڕێ ئەیاد تا نەتەوە ئەندامەیل خوەی ئەرا رەوایی مەسەلەگەی هان بیاد، وەلی جەمسەرگیری وەرانوەریش دروس ئەکا ك چەواشەی پرۆژەی نەتەوەیی تا نەتەوەی بندەس گەلەکوومە لەلی بکەن، لەی ئاستە دیموکراسی میکانیزم جەمسەرگیری و رکابەری دروس ئەکا. ئمجا ئەرا چارەسەر کێشەیل هەوەجە وە تفاق و کەرەسەیل جوور دەستوور و ئیرادەو هاوسەنگی و هێز و گەشەکردن کوومەڵگایش دیرێد. وە یەیش دیموکراسی پێشکەفتگ و فرە گونجیان تویەنێد چارەسەر بوینێدەو، وەلی دیموکراسی سادە ناتویەنێد ئەیانە بکا.

ئەگەر ئەو تفاق و کەرەسەیلە نەون، ئەوە دیموکراسی زوورمینە بوودە دیکتاتۆریەتیگ شاریاگ و گرفت وەردەم چارەسەر مەسەلەی نەتەوەیی. یەیش جوور ئەوەك مەردمانیگ تواستیان گشت عراقیەیل ك زوورمینەی عەرەبە، دەنگ لەبان چارەسەر کەرکووك بیەن، نەك تەنیا مەردمەگەی جوور ئەوەك لە ماددەی ١٤٠ چەسپیا.

دیکتاتۆریەت زوورمینە جەمسەرگیری نەتەوەیی دروس ئەکا دژ مەسەلەی نەتەوەیی ئەرا مەرام هەڵوژاردن، یەیش خەیاڵیگ سادەی دیموکراسیە ك ناخوازێد فیلتەر تەوافوق و هووکارەیل دیموکراسی مرەکەو بارنە کار لە مەسەلەیل چارەنویسساز.

دیموکراسی ڕێ گفتوگوو لەبان مەسەلەی نەتەوەیی واز ئەکا، وەلی چارەسەرەگەی هووکار تر ئەخوازێ. دەستوور عراق چشت خاس گرتگەسە خوەی، یەیش ئومیدیگە ئەرا نەتەوەیل بندەس، و ئەگەر ئیچنە نەویاتاد هەمیشە ئیچنە سیاسەتمەدارەیلیگ هەن لە بەغدا گەلەکوومەی زوورمینە لە دژ کورد ئەیەرنە کار ئەرا مەسەلەی هەڵوژاردن و کارەیل تر.

کوردستان لەوەردەم سۆنامی سیاسی

ئاشکراس ك لە ئاکام شورشەیل وەهار عەرەبی وەگشتی و دویاکەفتن شورش سوریا وەتایبەت، سۆنامییگ سیاسی گەورا روی کردگەسە خوەرهەڵات ناوین، ئی سۆنامی گەورا بیجگە شکەست رژیمەیل دیکتاتۆری،

د. هادی عەلی

ئاڵشتکاری گەوراو بنەرەتی وەل خوەیا ئەیەرێد و ئەگەریگ بتەویش هەس ك مەرزەیل رەنگریژکریاگ دویای سایکس بیکۆ وە شیوەیگ تر دابنەیێد.وە گوورەی ئەوەیش وەهار کوردییش وەشیوەیگ دەس وەپیکردگەو مەسەلەی کورد لەگشت پارچەیلی کەفتگەسە وەردەم وای ئەو ئاڵشتکاریەیلەو لەوە دەرچیە ك تەنیا کێشەیگ ناوخوەیی هەرکام لەو دەوڵەتەیلە بوود ك کوردستان لەبانیان دابەش کریاگە، بەڵکوو ئاڵشت بویە ئەرا کێشەیگ هەرێمایەتی و رەنگ ناودەوڵەتییش دیرید.

لەی هەل و مەرجە کورد تویەنێد ئامانج کویەن و مێژوویی خوەی بارێدە دی و برەسێدە هەق چارەنویس خوەی و دەوڵەت سەروەخوەی ئاشکرا بکا، چوینکە یەکیگ لە هووکارەیل و پاڵنەر سەرهەڵداین شورش مللەتەیل ناوچەگە لەی وڵاتەیلە چوودەو ئەرا شکەستهاوردن نموونەی دەوڵەت ناوەندی ك لەشوون جەنگ جەهانی یەکەم و دویەم لە خوەرهەڵات ناوین هاتە وجوود.

ئەو نموونە لە دەوڵەت مەرکەزی ك پشت وە دیکتاتۆریەت نەتەوەی باڵادەس بەساو لەوەر ستەم سیاسی و ژیرپاخستن هەق و داواکاریەیل تر پێکهاتەی نەتەوەیی و دینی و مەزهەوی ئی وڵاتە، ئەوە بوی دی نەتویەنست بوودە نموونەی دەوڵەت نیشتمانی و دیمۆکراسی و فرەیی.

هەر ئەوەیش مەمەر سەرەکی و ریشەیی بوی ئەرا مەندنەوەی ئی وڵاتەیلە لە حاڵەت ناسەقامگیری سیاسی و کوومەڵایەتی بیجگە دویاکەفتن ژیاری گشتلایەن و دویاخریش سەرهەڵداین دیاردەی تونرەوی و تون و تیژی و تیرۆر ناودەوڵەتی وەناو ئسلامەو، ك دیارە مللەت کوردیش لەعراق و تورکیاو ئیران و سوریا زەرەدمەن گەورا بوین لەسای ئەو نموونەی نەخوازریاگە لە دەوڵەت ناوەندی ك تا ئمروویش وەپیەو ناڵنێد.

ئیسە دویای سەرکەفتن شورش مللەتەیل ناوچەگەو شکەست رژیمەیل دیکتاتۆری، وەخت ئەوە هاتگە ئەو نموونەی باو شکەستخواردگە لە خوەرهەڵات ناوین لاوریەیێد و نموونەیگ تازە لە دەوڵەت لەبان بنەمای دیمۆکراسی و فرەیی و فیدراڵیزم دامەزریەیێد.

لەیرە لە باشوور کوردستان لەوەر ئەوەك زیاتر لە بیس ساڵە کورد خاوەن ئەزموونیگ حوکمرانی خوەیە، تویەنید نەف لە دەرفەتەیل ئی ئاڵشتکاریە وەربگرێد، هەر لەوەر ئەوەیش رویوەروی وەرپرسیاریەتییگ گەوراتر بویەسەو و ئەرکی ئەوەسە هاوکاری و پشتگیری داشتوود ئەرا بەشەیل تر کوردستان.

فرە گرنگە ئەرا لایەنەیل سیاسی کورد وەگشتی و لایەنەیل سیاسی هەرێم کوردستان وەتایبەت ك وەگوورەی ستراتیجیەتیگ ئامانجدار کار بکەن ئەرا ئەوەك مللەتەگەمان خاسترین نەف وەربگرێد لە ئاکامەیل خاس ئی سۆنامی سیاسیە ك روی کردگەسە خوەرهەڵات ناوین.

شماره(93) شوبات 2013 زاینی

گرنگی و نەخش رەسانن لە بڵاوەوکردن ئاشتی و هووشیاری رووشنهویری

قاسم مەندەلاوی

رەسانن ئەو جامەك راسكانیەسە ك تواناى دەرخستن رویداگ و كێشەو كارەیل جووراوجوور دیرێد لە كوومەڵگاو دەزگایەیل حكوومی و مەدەنی، هەر لەوەر ئەوەیش بایەسە رەسانن بەرز و پیرووز بوود ئەرا خزمەت كوومەڵگاو ئادەمیزاد.

رەسانن هەر لە زویەو كاریگە شەكەتی هاشوونیەو وە بوونەی ئەو مەترسیەیل گەورا ك ها چوارچیوەی ئی پیشەو لەوانەیش یاسایەیل سەخت ك مەرز ئازادی ڕادەرخستن دیاری ئەكاو هەڕەشە لە هویرمەن و نویسەرەیل ئەكا وە سزاو جورمداین پویلی فرە، یەیش بیجگە ئەوانەك وەرگەی رەخنەو ئامووژگاری و ڕێنمایی ناگرن و باوەڕ نەیرن وە راى مەردمان تر.

ئازادی جوور مەرج یەكەم و بنەڕەتیە ئەرا توانادان وە رەسانن و رووژنامەگەری تا بتویەنید كاراو كاریگەر بوود لە هەڵسووكەفت و كەسایەتی ئادەمیزاد وەرەو كار خەیر و پێشكەفتن لە گشت بوارەیل وەتایبەت بوار سیاسی و رووشنهویری و كوومەڵایەتی و ژیاری، هەر لەوەر ئەوەیش بایەسە رەسانن نەخش چەودێری وەرگرێد وەگشت باوەڕ تەواویگ بیجگە نەخش گەورای لە بڵاوكردن هوشیاری رووشنهویری و كوومەڵایەتی و ژیاری وەگوورەی رەسینەوەی لە گشت رووشنهویری و ژیارەیل جەهان لەبان داب و نەریت كوومەڵگایەیل و پێشكەفتن و ئاڵشتكاریەیل تازە.

كار خواستیگە ك ئامانج رەسانن وەرگیریكردن بوود لە هەقەیل و هەوەجەی ئادەمیزاد ئەرا كارەیل خزمەتگوزاری جووراوجوور. لەیرە بایەسە پیاوەیل رەسانن لە بان بنەمای دادگەری و كردەوەی خاس كار بكەن و بگەردنە شوون راسیەیل ك هەرچەنی قوربانییش ئەڕاى دانەو بایەد نویسەر و فكرمەن

> رەسانن وەگشت جوورەیل دوینریاگ و ژنەفیاگ و خوەنریاگی، یەكیگە لە گرنگترین بوارەیل زینگ ئادەمیزاد لە رووژگارمان وەتایبەت دویای پەیابوین ئەنتەرنێت ك گشت جەهان كردگەسە ئاوایی بویچگیگ.

و تویژەر و رەخنەكار ك وە باوەتیانەو دقەتەو كارەیل خوەیان ئەنجام بیەن لەڕێ تواناو ئازایی و ئەخلاق پەسەن و توانای بەرز لە گوزارش و داهێنان و پاكی لە نویسانن باوەتەیل و لەوەرگرتن ڕێ و شوون خاس و دەسكەفتن زانیاری راسكانی وەبێ زیایكردن یا كەمەوكردن لەلی.

شوڕش تەكنۆلۆجی رەسانن ئاسمانی لەبان تووڕ ئەنتەرنێت بویە مایەی ئاسانەوكردن فرەیگ لە كارەیل زانستی و رووشنهویری و ژیاری جووراوجوور و بویە مایەی فراوانبوین شوڕش ماریفی و زانیاری لە جەهان. ئمجا لە وڵاتەیل جەهان جوور ستوین گرنگ و بنەڕەتییگ نوورنە رەسانن ئەرا پەرەداین وە رووشنهویری و ماریفەت لە كوومەڵگا، هەر لەوەر ئەوەیش پشتگیری ماددی و مەعنەوی دەزگایەیل رەسانن و نویسەر و فكرمەنەیلیان كەن.

دویاخریش ئومیدەواریم رەسانن و رووژنامەیلمان وە خاستر و كاراتر بوینیم و كاریگەری داشتوود لەبان هووشیاری سیاسی و رووشنهویری و ژیاری و ئارامەوكردن بارەیل سیاسی لەی عراق زەخمدارە ك مللەتەگەی تویش بەدبەختی و مەویسی هات و خوین فرەیگ لەئاكام جەنەگ و كردەوەیل تیرۆریستی لەتی رشیا، ك بایەد رەسانن و رووژنامەیلمان بەشداری جددی بكەن لە چارەسەر كێشەو ناكووكیەیل و پێشنیار چارەسەر گونجیاگ بكەن وە گوورەی وژدان ئنسانی و نیشتمانی و ڕویوەڕوی گشت ستەم و زوڵمیگ بوونەو و قسەی خوەی وە هەق بكا لەوەر خاتر چارەسەر كێشەیل وە زووان ئەدەب و ئەقڵانیەت و ئنسانیەو، وەل ئەوەیشا بایەد هان دەوڵەت و حكوومەت عراقی بیاد وەرەو بنیاتناین و پەرەداین وە كشتوكاڵ و پیشەسازی و بەرزەوكردن ئاست تەندروسی و رووشنهویری و بڵاوكردنەوەی ئاشتی و ئاسایش لە جیای جەنگ و كوشتن و ڕخەوبردن و ورسگی و ماڵویرانی.

نە فەیلیەیل نەتەوەن و نەیش شیوەزارەگەیان زووانە

عەلی حسێن فەیلی

یادگارەیلیگ هەن لەلام، بڕێگی هانە هویرم و بڕێگیشی نویسانمە، ك باسەیل جووراوجوور گرێدە خوەی و لەوانەیش نویسانیگ لە ژێر ناونیشان(کاروان شەفەق) ك نزیکەی دە ساڵێگە نویسامەسەی لەباوەت شۆمارەی گەورایگ لەوانەك پەیوەندی کوومەڵایەتی و پیشەیی وەلمانا دیرن.

لەو یادگاریەیلە ك ئیسە ئەیەیدە هویرم، ئەوە بوی خوەم زیاتر لە سووزدارییم دیمەو تا پیشەگەم لە بڕێگ مەسەلە ك شایستەی باسکردن نییە، تائیسەیش باوەڕم ئەوەسە ك کەرامەت ئادەمیزاد گەوراترە لە هەوڵ ناوبردن کەسەیل تر لەڕێ هووکارەیل پەیوەندی جووراوجوورەو. یەیش بێجگە ئەوەك کەسەیلیگ هەن هەوڵ ئەوە ئەیەن گشت وەسیلەی خراویگ بارنە کار وەناوەیل نەناسریاگ و زووان ناشرین ئەرا لەکەدارکردن کێشەگەمان و لاداینی لە ڕێڕەو راسکانی خوەی.

عەرەب قەبول ناکەن کەس بازی یا دەسکاری بنەمای زووانەگەیان بکا، هەرچەن شیوەزووان جووراوجوور ناوچەییش دیرن و ئیسەیش ئی شیوەزووانەیلیانە ئەیەرنە کار لەناونی دەوڵەتەیل عەرەبی و نەویەسە هووکار دروسکردن کەندڕیگ لە زووانەگەیان جوور نەتەوەو ئەوان پابەندن وەو زووانە جوور جامەکیگ ك لایەنەیل جووراوجوور ژیان لەتیەو دیار بوود و گوزارش لەلیان بکا جوور نەتەوە.

ئمجا لەیرە پرسیارم ئەوەسە لەوانەك کورد فەیلی وە نەتەوەو شیوەزارەگەیان وە زووان زانن، ئایا پێوەر زانستیدان چەس لە دەسنیشانکردن ئی دەسەواژەی "نەتەوە" ئەرا کوردەیل فەیلی و "زووان" ئەرا شیوەزارەگەیان؟

ئایا ئی چشتە ئجتهادیگە لە دەنگەیل ناسازەو یا رویوەڕوی بوینەوەی مەسەلەی ئەوانەسە هەقەیل فەرامووش کردنەو تویەنستن حوکم بڕیار چارەنویس ئی پێکهاتە دەربکەن جوور چینیگ خاوەن ئنتماو مێژوو و ریشگ کویەن و ئەو زووانە ك بڕێگ شیوەزووان کەفتگەسە ژێر سای و یەکیگیان تایبەتە وە کورد باشوور ك کوردەیل فەیلی وەپی قسە کەن؟

من لەلای خوەمەو ئویشم کوردەیل فەیلی وە ئەو زوڵمە ك لەلیان کریا راسە نەتەوەن و مێژوو و دەوڵەمەنی شیوەزارەگەیان راسە زووانە، وەلی کەسەیلیگ هویرەیلیان تێکدەرانەس و خوازن وەی دەسەواژەی نەتەوە رویوەڕوی نەتەوەی کورد بوونەو، ئمجا ئەوانە بایەد هویر لەوە بکەنەو ك جیایی رێنمایەیل سیاسییان مانای ئەوە نییە جیایی دروس بکەن لە رەگەز و نەتەوە.

لە باوەتیگ تر ك ئەویش باوەت ژیاننامەس ك وەپێ ئویشن"CV" و جوور کارت ئاشنایی ناونی ئەوانەك مینەی کار کەن و ئەوانەك خاوەن بڕیارن، دوینید وەل ئەوەیشا بڕێگ تر زانیاری خودی لەبان شارەزایی زانستی و پیشەیی گرێدە خوەی، لە دەوڵەتەیل پێشکەفتگ لە هەر پرۆژەیگ حکوومی یا ناحکوومی هەوەجە وە داشتن شارەزایی و توانایی دیاریکریاگ ئەکریەێد، هەر لەوەر ئەوەیش داواکردن ژیاننامە مەسەلەیگ ئاساییەو بایەد پێشکەش بکریەێد، وەلی ئی مەسەلە لای فەیلیەیل ئەڵلاجەویە وەتایبەت لە بوار رەسانن، چوینکە گشت کەسێگ مەینەتی گوزەیشتەی ئی پێکهاتە زانێد و تەنیا مەشق ژیان ئاسایی کردنە لەوەر ئەو رویداگەیلە ك هاتە تویشیان لە حاڵ و لەماڵ، یەیش هیلێد پرسیاریگ بکەیم و بویشیم: چوین تویەنین شارەزایی وەدەس بارین و بنویسینەی لە ژیاننامەدان لەوەختیگ ك ئەو دەرفەت و توانا نەیاشتینە؟ من وەگشت سادەیی و شانازیەو ئویشم" شەفەق " CV فرەیگ لە رووڵەیل پێکهاتەگەمان پێشکەش کرد و لەسەرەتاوە هویچ لەلیان نەخوازی و لەبار راسکانیان زانست جوور ئەوەك بتویەنن کار لەی بوارە بکەن، وەلی هەق خوەیانیشە بڕەسنە قوناغ داشتن ئەو ژیاننامەی بەرز و پڕ لە توانایی و شارەزاییە.

لایەنیگ تر ك گرنگە ئەڕام، ئەویش لایەن ئنسانی و پابەندی ئەخلاقیە، ئمجا" CV" هەر بایەد بڕێگ متمانە بگرێدە خوەی و زەمانەت ئەوە بکا ك خاوەنەگەی گەردیدە شوون پێشکەشکردن خزمەت نەك خیانەت و کاولکاری، ئمجا کێشەگەی ئیمەیش ئی تایبەتمەندیە خوازێد وە چەواشەی بوارەیل تر.

وە ئاشکرا ئویشم: کەسەیلیگ ك ئەو " CV" لەکەدارە دیرن و بڕێگ کێشەی مێژوویی گرتگەسە خوەی و حەز ناکەن دەریخەن ئەرا کەسەیل تر، هەر ئەوانەن گەردنە شوون ناونایین و دەسەواژەی ناپەسەن و کردەوەی ناپووخت، ك یەیش هویچ خزمەتیگ وە کیشەگەمان ناکا، بەڵکوو هان کەسەیل تر ئەیاد ئەو دیدە وەربگرن خراوە وەربگرن لەبان پێکهاتەگەمان، هەر لەوەر ئەوەیش خاوەن ئەو سیڤیەیل لەکەدارە پەلامار رەگەز و نەتەوەی خوەیان دەن وە زووان بێگانە، ئەو خاوەن سیڤیەیلە بێ زووان و بێ نەتەوەن، چوینکە پابەندی نەیرن.

فەیلیەیل نەتەوە نین، بەڵکوو بەشێگن جیا نەکریاگ لە نەتەوەی کورد ك لەوەر کووچکردن زوورەملی دابەش بوینە لەناونی چەن دەوڵەتێگ و ئمڕوییش ئی نەتەوەی کوردە نەبایەد حاشا لە وجوودی بکریەید.

ئمجا وە بووەنەی شیوەزار فەیلییش، ئی شیوەزارە زووانیگ جیا نییە، بەڵکوو یەکێگە لە شیوەزارەیل کوردی ك دوشمنەیل هەوڵ لەناوبردنی دان وەلی نەتویەنستن.

هەر لەوەر ئەوەیش ئیمە هەوەجە وە زیایکردن ئی ناونایین ناپوختە نەیریم ئەرا فەرهەنگمان ك تەنیا قاپی مەینەتیەیل تازە لەلیمان واز ئەکا، بەڵکوو ئیمە هەوەجە وە رێککەفتنیگ شەرەفمەندانە دیریم ئەرا دەرکردن ئەوانەك وەناو نەناسریاگەو خەریك ئی رەفتارەیل ناجوورەنە لەژێر سای "فەیلی"ە ئاشکرا گوڵدریاگەگەی.

خوەزەو کوردەیل فەیلی بەعسی بویاتان!

مالکی لە جووادانەوەی خواست خوەینیشاندەرەیل لە بەش خوەرئاوای عراق دریغی ناکاو ناچار بوی وەهەڵەپەڵە لێژنەیگ شەش لایەنی وە سەرۆکایەتی حسێن شەهرستانی دامەزرنێد ئەرا وەرگرتن مەرج خوەینیشاندەرەیل و جووادانەوەی خواستەیل ڕەوا لەلیان، لێژنەگەیش لە داواکارییگ زیاتر ئەرایان جیوەجی کرد و سێ هەزار زندانییان ئازاد کرد،

فورات ئەلموحسن

ی کاریشە ئەو زوڵە دەرخست ک هێمان یەقەی ڕووڵەیل ئی مللەتە گرتگە، وەل ئەوەیشا لێژنەگە دسکردە هاوردنەوەی کەرامەت ئەرا فرەیگ لە بەعسیەیل و هاوردنەوەیان ئەرا دەزگایەیل دەوڵەت یا خانەنشین و قەرەبووکردن و هاوردنەوەی موڵکەیل و هەڵگرتن سزا لەلبانیان و هەر لەوەر ئەوەیش ئاشکرای جیوەجیکردن فیشتر لە ۳۰ هەزار فایل کرد ئەرایان لەی ڕویەو، یەیش بێجگە زیایکردن مانگانەی ئەندامەیل سەحوە ئەرا ۵۰۰هەزار دینار و هامیتەکردن و دامەزران زوورمیان لە دەزگایەیل دەوڵەت.

هویچ نارەزاییگ نییە لەبان پێشکەشکاری لێژنەگەو خزمەتەیل گورجیگ پێشکەش کرد ک وە جووریگ پێکهاتەیل تر کوومەڵگا حەسویدی وەو شێواز و فکرە ڕێرەوە بردن ک زەرەد فرەیگ رەسانە عراق، وەل ئەوەیشا نواگیر نییم لە دەسمەیەتدایان نەدارەیل ئی وڵاتە، لەهەمان وەخت ئیمە خاس زانیم کی هەوڵ ئەوە دەید ئەو بەعسیەیلە بارێدەو ئەرا ناو پرۆسەی سیاسی، وەلی ئەڵلاجەوی ها لە قوناغ و سروشت ئەو ڕویداگەیلە ک ئیچنە لە حکوومەت کرد لێژنە دامەزرنێد، ک یەیش پرسیارەیل فرەیگ پڕ لە ژان لەلامان دروس ئەکا و لەناڵە هاوارمان بەرزەو بوود وەل گشت ئەو بڕیارەیل گورج و فەرمانەیل ئداری هەڵەپەڵە نامەیل ئمزاکریاگ و موورکریاگ وەدەس مالکی سەرۆک ئەنجوومەن سەرکردایەتی وەزارەتەیل عراق و سەرۆك ئەنجوومەن سەرکردایەتی حزب دەعوەی ئسلامی عراق وەل حسێن شەهرستانی جێگری ک لێژنەگەی هەق بەعسیەیل هاوردەو. ئمجا لەێرە وە دڵێگ پڕ لەژانەو پرسیم، ئایا چ چشتیگ هیشتیان ئی هەمگە هەڵەپەڵە بکەن ئەرا جووادانەوەی خواست خوەینیشاندەرەیل؟؟!! ئویشیمنە مالکی چە هیشتە لێژنە دامەزرنید و گشت سڵایگ وەپی بیەید؟؟! ئایا جیوەجیکردن ئی کارە لە ڕخا بوی یا فشار ئەو لایەنەگەی تر؟؟!

لەێرە ڕوی لەرویدان وسیەیم و ئویشیم دە ساڵە دڵەیل ئیمە پڕ ژان و خویناویەو ئیوەیش هویچ ڕەحمیگ لە دڵەیلدان نییەو بێوژدانین و لە هەمانیان تەنیا لەوەر ئەوەک ئەوانە قوربانیەیل ستەم ڕژیم بەعس بوین و هۆلۆکۆست لەبانیان ئەنجام دریا لەوەختیگ ئیوە لە ئازادی و خوەشگوزرانی ژیاین.

هەڵوێستدان چەس ک دە ساڵە گوزێشتە و هویچ هەقیگیان لەلیدان وەرنەگرتنەو زوڵم لەلیان کریەێد، یەیش لەوەختیگا ک قەوڵ داینە پیان گشت مەرجەیلیان جیوەجی بکریەید، وەلی ئیوە ئی مەردمانە هەر وەو مەویسی خوەیانە هیشتینەو چەوەڕێ دەروازەی ڕەحمەت و بڕیاریگ لە ئیوە لەوەرانور ئەو هەمگە ژان و مەینەتیە ک هاتە تویشیان و دە ساڵە گەردنە شوون قەورەیل وەجەم ئەرا وەدیکردن تەرم ڕووڵەیلیان و تەرم هویچکامیان دیار نییەو دە ساڵە هێمان فرەیگ لەلیان لە کەمپەیل ورسگی و بەدبەختی ژیەن.

ڕخدان نەچوود کوردەیل فەیلی هەرەشە لەلیدان ناکەن و نیەونە شوورشکار ڕاپەڕین ئادار وەرەو بەغداو داگیری بکەن و دروشم ڕمانن دەسڵاتدان بەرزەو ناکەن یا دروشم "بچوو" و ئالای سێ ئەسارە بەرزەو ناکەن لە ڕویدان، ئەوان ئی چشتەیلە نەخستنەسە هویر و ئەوانەک خاوەن ڕووڵەیل بێ سەروشوونن لە زندانەیل بەعس و قەورەیل وەجەم هێمان سەبردارن و چەوەڕێ ڕەحمەت کەن تا بزانن کەی لێژنەیگ جوور لێژنەگەی شەهرستانی یا لێژنەی مالکی یا لێژنەی جەعفەری و بەدری و سەدری و کوردستانی ئەرا هاوردنەوەی هەقەیلیان دامەزریەید، ئمجا ئایا کی خاوەن هەقە ئەی سەرۆك وەزیرەیل و ئەی شەهرستانی سەرۆك لێژنە، ئایا پاشمەنەیل بەعس و تیرۆر یا کوردەیل فەیلی ک هێمان کێشەیلیان چارەسەر نەکریاگە وەدەس کارمەندەیل بەعسی لە دام و دەزگایەیل دەوڵەت؟!

ئەی حزبەیل پرۆسەی سیاسی و سەرکردەیلی، ئەی پیاوەیل دینی، ئەی پیاو هووزەیل، ئەی سەرکردەی ڕێکخریاگەیل مەدەنی، هەق کیە ئنساف بکریەن، ئەندامەیل حزب بەعس و سەرکردەیل سوپای سەدام دیکتاتۆر و پیاوەیلە ئەمنیەگەی و گیانفیدایەیل سەدامی، یا کوردەیل فەیلی ک دەرکریان و کووچ زوورەملی وەپیان کریاو ڕووڵەیلیان بێ سەر و شوون کریا؟ خوەزەو کوردەیل فەیلییش بویاتانا ئەندام لە حزب بەعس تا هەقەیلیان وە زای نەچیاد.

کوردەیل فەیلی و هەقەیل ئادەمیزاد

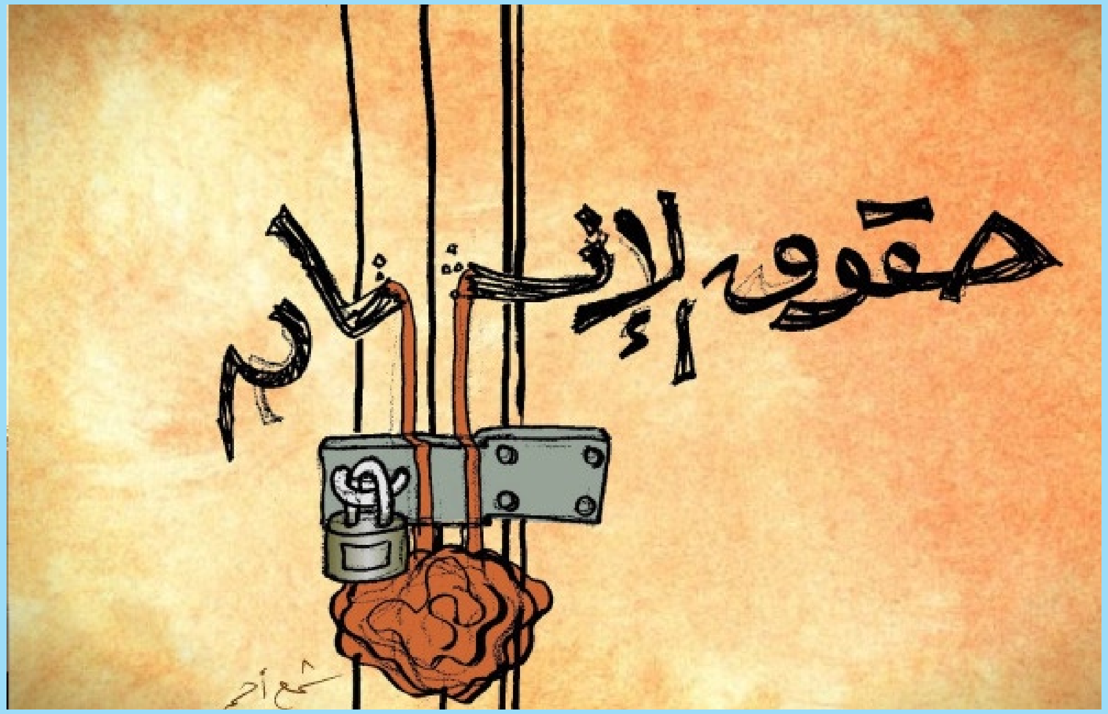

محەمەد عەلی سەماوی

شیواز خاس سیستم دەوڵەت وە ئەوە پەیمانە کریەیڎ ك تا چەنیگ پابەندە وە بنەمایەیل دیمۆکراسی و جیوەجیکردنیان لە کاروبار مللەت و رێکخریاگەیلی وە گشت جوورەیلی لەبوار سیاسی و کوومەڵایەتی و ئابووری و بوارەیل تر، چوینکە دیمۆکراسی گرنگترین مەسەلەیگە ك دەوڵەت پێشکەفتگ وەپی تاریف کریەیڎ و لە بنەمایەیل دیمۆکراسییش ئەووەسە حورمەت هەقەیل تاك بگیریەیڎ لە کوومەڵگا وەبێ جیاوازی لەناونی رەگەز و دین و رەنگ و چشتەیل تر، چوینکە ئادەمیزاد جوور دروسکریاگیگ هویرەوکەرەو جوور گرانترین سەرمایەس لە وجوود.

وەل ئەوەیشا مقەیتیکردن لە هەقەیلی یەکیگ لە خاسترین ئەو ئەرکەیلە ك وەچەو حورمەتەو تەماشا کریەیڎ جوور هەق رەوای لە ژیان و نیشتەجیکردن و کار و پەروەردە وە زووان داڵگی و ناسنامەو ئازادی تاکەکەسی و هەق هەڵوژاردن،

ك هەق خوەیە دەنگ بیەیڎ لە هەڵوژاردنەیل ئەرا هەرکەسێگ متمانە وەپێ دیریڎ و مقەیەتی و وەرگری لە هەقەیلی ئەکاو لەهەمان وەخت هەق دابینکردن کوومەڵایەتییش دیریڎ جوور یەکەمین بەڵگەی ناودەوڵەتی ك لەلایەن هەقەیل ئادەمیزاد ئاشکرا کریاو بریار لەبانی دریا لە ساڵ ١٩٤٨و دویای ئەوەیش لە دەستوور نەتەوەیل یەکگرتگ و رێکخریاگ یونسکۆ و رێکخریاگەیل تر.

لە دەیەیل گوزەیشتە و لەی سەردەمە ك لەتی ژیەیم، دوینیم مللەتەیلیگ خەبات کەن لەوەر خاتر هەقەیلیان لە بریار چارەنویس و ئسباتکردن وجوود خوەیان و وەرگریکردن لە هەقەیل نیشتمانی و نەتەوەیی رەواو سەرووەری خاکەیل هەرێمی، ك برێگ لەو مللەتەیلە ئازاد بوینە لەئاکام خەبات و برێگیش لەلیان هێمان خەبات کەن لەوەر خاتر ژیان ئازاد و جیوەجیکردن خواست و هەقەیلیان.

مللەت کوردمان وەتایبەت کوردەیل فەیلی هێمان گەردنە شوون هەقەیل رەوایان جوور ناسنامەو هاوردنەوەی ئەو ماڵ و موڵکەیلیانە ك هەمیشە باس کریەیڎ وەل هاوردنەوەی کووچ وەپیکریاگەیل ئەرا نیشتمان و هەق هاووڵاتیبوین و قەرەبووکردنیان لەبان ئەو زەرەدەیلە ك هاتە تویشیان و بێجگە ئەوەیش زینگەوکردن ساڵیاد ئەو تاوانەیل لەناوبردن وەجەم و سەندنەوەی ناسنامەو بەڵگەیلیانە ك دەرهەقیان ئەنجام دریا لە ٤/ ٤/ ١٩٨٠.

بێگومان بایەد حکوومەت و رێکخریاگەیل مەدەنی ك هەوڵ فرەیگ بیەن لەوەر خاتر ئەوەك لەروی ناودەوڵەتیەو دگان وە ئەو تاوانەیل لەناوبردن وەجەمە بنریەیڎ ك هاتە تویش کوردەیل فەیلی لە عراق و بگەردنە شوون چارەنویس ئەو شەهیدەیل فەیلیە ك لە قەورەیل وەجەم بێ سەرو شوون کریان،

هەر لەوەر ئەوەیش خواستیگ نیشتمانییشە ك پەیرەوەیل خوەندن فەرمی و هەقەیل ئادەمیزاد لە زانکۆیەیل عراقی ئەو لەناوبردن وەجەم کوردەیل فەیلیە بگرێدە خوەی تا نەوەیل ئایندە تەماشای زەرەد و قەوارەی ئەو تاوانەیلە بکاو مەسەلەگە لەلایەن وەزارەت هەقەیل ئادەمیزادەو بەڵگەیی بکریەیڎ و بێجگە ئەوەیش گشت ئەو شوونەوارەیل زوڵم و ستەم خراوە لەبانیان لاوریەیڎ ك لەوەخت رژیم وەرین هاوریا بانیان، چوینکە بەشێگ گرنگن لە پێکهاتەیل عراق.

جوور ئەوەك ئاشکراس لە سیستم دیمۆکراسی ئەووەسە ك دگان وە هەقەیل ئادەمیزادو پێکهاتەیل مللەت بنریەیڎو گشت پێکهاتەیگ هەق خوەیە ئەندامەیل خوەی کاندید بکا جوور نوێنەر لە ئەنجوومەن پارێزگاو ئەنجوومەن نوێنەرەیل و رێکخریاگەیل کوومەڵگای مەدەنی ك کورد فەیلی جوور پێکهاتەیگ گەورا تەماشا بکریەیڎ لەروی فرەیی مەردمەگەی ك بێبەش کریان لە سیستم کۆتا لە ئەنجوومەن نوێنەرەیل و ئەنجوومەن پارێزگاو پۆستەیل وەزارەتی، ك بایەد جوور باقی پێکهاتەیل تر مللەت عراقی وە گوورەی وژدان تەماشا بکریاتان، ك ئمروو کوردەیل فەیلی هەوەجە وە نوێنەرایەتی کردەوەیی دیرن ئەرا یەکلاکردنەوەی کێشەگەیان و دابینکردن ئامانج و هەقەیلیان لەئاست وەرپرسیاریەتی.

سێدارەی کوردەیل فەیلی لەێرەو دەس وەپێکرد

عەدنان رەحمان

لە هووکارەیل دامەزرانن دەزگای ناسنامە لە عراق لەلایەن عوسمانیەیلەو لە بنەرەتەو ئەوە بوی جایەڵ جوانەیل کلبکریەن ئەرا جەنگەیلیان ك ئی جایەڵەیلە هویچ خوەردەیگ لەتی نەیاشتن، هەر وەو جووریشە رژیمەیل یەك لەشوون یەك عراق هەمان کار ئەنجامدان ئەرا حوکمکردن عراق، وەلی دویای کووتاییهاتن سەردەم عوسمانیەیل و دامەزرانن حکوومەت عراقی لەلایەن بریتانیەیلەو ك تواستن قورتار بوون لە خەرج دارایی لە گەنجینەیلیان، دوینیم ك ئەو مەسەلە ئەوە بوی هەر دەزگایگ ناسنامە ئەرك خوەی وەرگرت لە پەیرەوکردن ئەو کارەو بویە پەیمانەو بنەمایگ ئەرا کارەیل تر و راسەوخۆ کاریگەری داشت لەبان ژیان ئادەمیزاد عراقی.

ئمجا وەو خاتریشە بەڵگەیل تر دەرکریا جوور (شەهادە جنسیە)و دی نەزانستیم لەوەرچە ئی بەڵگەیشە خریا شان ناسنامەو هەوەجەی ناسنامە ئەرا شەهادە جنسیەی عراقی چە بوی؟ لەوەر خاتر ئەوەك رووشنایی بخەیمنە بان ئەو ماوە ك دەس کریا کارکردن و دراوردن ئەو بەڵگە لەی باوەتەو، دکتۆر جەمیل نەجار لە شیەوکردنیگ ئەکادیمی باس لەو ماوە کردگەو لەهەمان وەخت باس لەوەیش ئەکا ك چوین سەرەتا هاووڵاتیەیل دژ ئەو دراوردن و جیوەجیکردن ئەو بەڵگە بوینە لەوەر هووکارەیل فرەیگ و ئویشێڎ:ساڵ ١٨٦٩، سەردەم خاسسازیەیل و رێکخستن کارەیل ئداری بوی لە حوکم مەدحەت پاشاو سیستم وەرێەوبردن ولایەتەیل لە ١٨٧١دەرکریا، ك دامەزرانن دەزگایەیل ناسنامە پەیوەس کردە کارەیل وە سەربازکردن ناچاری و هەوڵ جیوەجیکردن یاسایەیل خزمەتکردن سەربازی دا ك لەی باوەتەو دەوڵەت خەریك دەرکردن بریارەیل بوی.یەیش وە ئەوەك ئەرك ئی دەزگایەیلە کەفتە ناونی تومارکردن ساڵ لەدالگبوین و ساڵ مردن و چەسپانن زانیاری خێزانی و خودی لەبان هاووڵاتیەیل جوور مەسەلەی هاوسەرگیری و تەلاقداین و شوون نیشتەجیبوین و مێژوو لەدالگبوین.یەیش لەوەر ئەوە بوی تا ساڵانە دەسنیشان ئەو جایەڵەیلە بکا ئەرا خزمەتکردن سەربازی، ئمجا لەوەختیگ ك مەدحەت پاشا حوکم ولایەت بەغدا گرتە دەس، خوازیار جیوەجیکردن خزمەت سەربازی بوی ئەرا هاووڵاتیەیلی، وەلی لەلایەن مەردمەو نارەزایی نیشان دریا ئەرا ئی مەسەلەو لەوانەیش برێگ لە مەردمەیل دەمچەرمگ جوور سەید عەبدولغەنی جەمیل، وەلی مەدحەت پاشا دویای ئەنجامداین تیروپشك شمارەیگ لە جایەڵ جوانەیل کلکرد ئەرا سەربازی، دی لەشوون ئەوەیش ناونویسانن لە دەزگایەیل ناسنامە دەس وەپیکردو ناو رووڵەیل شار بەغدا تومار کریا لەو دەزگا ك ناوی نریا(دەزگای ناسنامە)و دویاخریش لەگشت ولایەتەیل تریش ئەو کارە ئەنجام دریا، ك سێدارەی کوردەیل فەیلی لەیەوە دەس وەپیکرد.لەو کارەیلیشە ك دەزگای ناسنامە ئەنجامیدا، دراوردن دەفتر نفوس بوی ئەرا گشت هاووڵاتییگ وەل داین پاسپۆرت ئەرا ئەوانەك خوازیاری بویاتان و داین کارت هامشووکردن ئەرا ئەوانەك لە مەرز ولایەت بەغدا بچیاتان وەرەو ولایەت دەوڵەتەیل تر ك لەو وەختە کار وەپی کریا.

خوەر حاشاکردن

گیان کامل بەسیر

شایەد خاسترین تاریف ئەرا ژیان برێگ لەو رویداگەیلە بوود ك مەردمانیگ بەشداری لەتی کەن و ئاشکراس ئەرا گشتمان ئەو قەوڵەیلەك یا ئەووەسە جیوەجی کریەن یا وە چەواشەوە، ك رووژگارمان لەتی کەفتگەسە ناونی مەندن و نەمەندن، فەقیری یا دەوڵەمەنی، خوەشبەختی یا ستەم و دویاخریش ئاڵشت بوود ئەرا یادگاری خاسیگ یا خراویگ و ئاقبەتی دیار بوود و شایەتیدەر بویمن لەبانی.لەیرە چەوەڕێ کەیم مەرگ بڕیار حوکم خوەی ئەرامان بیەێد، دی گشت ناویگ کەفێدە محراو مەرگ دویای ئەوەك وە نەوین ژیان گیان لەدەسدا، هەر لەوەر ئەوەیش دوینیم باس دانایەیل کریەێد و کردەوەیلیان لەژیان خەنەڕوی لەو کارەیلە ك ئەنجامی دانە، ئی مەسەلەیشە پەیڕەو بوودە بان باوگم دکتۆر کامل حەسەن بەسیر ك شوونەواریگ زووانگەری و ڕەخنەگری هیشتەجی وە هەردوگ زووان عەرەبی و کوردی.
ئەوە بوی لەناونی ئەوانەك حورمەت نان لە زانست و ئەدەبەگەی و لەلیانیش خوەندکاری بوین و حاشا لەو پیاوە کردن ك ئەوسا وەختەیل خوەی ئەرایان تەرخان کرد و هەوڵدا هووکارەی زانستیان بکا تا بڕەسنە پۆستەیل ئداری گەورا جوور تەخت عەمید زانکۆیەیل و پۆستەیل ئەدەبی ك ئیسە دەنگیان ژنەفیەێد.
لەهەمان وەخت دوینیم کەسەیل فرەیگیش هەن ئەرا ئەوەك هۆڵیگ وەناو بەسیر ناو بنریەێد و ئی کارە ئەنجام نیەن و جوور مننەتیگ زاننەێ!!، وەلی ئایا ئەوانە ئەرا کی قاپی بەخشین واز کەن و ئەرا کی تەقلا کەن، لەوەختیگ بەسیر ها وەرچەویان ك چوین بریا وەرەو ئاسایش گشتی ئەرا پرس و پرسکاری ئەرا ماوەی ٩ سەعات وەردوام وە بوونەی راپۆرتیگ ك کابرایگ کینەتدار لەبانی نویسا لەوەخت خوەی و تویش ئەو دەردەسەری و گرفت هات.
گشت ئی مەسەلەیل پڕ لە ژانە هیلیمنەو ئەرا ئەوەك وەپی بەرزەو بویمن و نامەیگ ماستەر لەچاپ دەیم دویای مکوربوین فرەیگ لە لایەن چەن کەسایەتییگ ك چەویان کەفێدە کتاو نویر و چەن تیراژیگ لەلی بەخشیم و تەنیا چەوەڕێ چەن وشەیگ سوپاس و رێز و حورمەت یا ڕەخنەیگ لەلی کەیم. وەلی دیارە قسەکردنیش وشکەو بوی و گوڵەیل بەلاغەت ڕزیاو مەسەلەی رێز و حورمەتیش ژێر پا خریا.
وەلی بوەخشەم.. چوینکە تۆ کەسیگ بوید وە ئەدەبد خەێر ئەرا مەردمان تر داشتید و ئیسە حاشا لەلید کەن. وەلی چارە نییە باوگە! رووژیگ تیەێد وە سەرشووڕی بوینیمنەیان، ئیمە وە سەربەرزی و ئەوان وە پەشیمانی.

ئی هونەرمەند دڵسووزە بناسن!

ئاری کاکەیی

ئەگەر تەماشای ژیان هونەرمەندەیل کورد بکەیم وە دریژایی میژوو، کەم هونەرمەند هەس سەختی و دەردەسەری و گرفت ژیان وەچەو نەوید تا ڕەسینی وە بەشیگ لە ئامانجەیل هونەری خوەی لەساڵەیل شەس سەدەی گوزەیشتە . فرە ئاسان نەوی کەسیگ بوودە هونەرمەند وەبی ئەوەك شارەزایی داشتوود لە بنەمایەیل هونەر، وەتایبەت گورانیچڕەیل و شارەزایی خاسیگ لە مەقامەیل کوردی و خوەرهەڵاتی ڕەسەن.
یەیش وە چەواشەی سەردەم ئمروو ك هونەر لەسای تەکنۆلۆجیاو ئامێر ئەلکترۆنی بویەسە مەیدان لەناوبردن هونەر ڕەسەن و پێشکەفتن کەسەیلیگ وەناو هونەرمەند، ك بوینەسە مایەی جیوازکردن بەرهەمەیل بیگانە وە شیوازیگ نادروس ئەرا بان زووان داڵگی و بازاڕیگ پڕ لە نارامی هونەری ساز داگە لەناو کوومەڵگای کوردەواری.

لەو سەردەمەو لەساڵەیل شەس و هەفتا، مەردم کورد لە باشوور کوردستان ئاشنا بوین وە دەنگ و ڕەنگ هونەرمەندیگ و لەڕێ گورانییگ یا مەنەلۆجیگ وەناو(چوین نەخەنم وەی جوورە جایەڵە) ك حەسەن دڵسۆز دانەریە. یەیش لەوەختیگ جایەڵ جوان کورد و عراقی سەرقاڵ دیاردەی(هیپی و خەنافس و چارلستۆن) بوین و ئاست رووشنهویری و نیشتمان پەروەرییان لە مەترسی بوی.
دلسۆز وەرجە ئەوەك هونەرمەند بوود، چالاکوانیگ سیاسی بوی و بڕیار دا ئی بەرهەمە بکادە دیاری ئەرا ئەو کەسەیلە ك سەرقاڵ ئی دیاردەن، تا بتویەنێد ئاڵشتکاری لە کوومەڵگای ئەو سەردەمە دروس بکا.
حەسەن دلسۆز ئەرا یەکەمجار لە رادیۆی دەنگ بەغدا لەساڵ ١٩٦٤ جوور هونەرمەندیگ جایەڵ جوان چەوی کەفتە هونەرمەند گەورای کورد(عەلی مەردان) و ئەرا یەکەمجار جوور هونەرمەندیگ پەسەن کریەێد، ك دڵسۆز خوەی ئویشێد: لەوەخت دەرچگنم لەو تاقیکردنەو لەوەرانوەر ئەو گەورا هونەرمەندە لەوەختیگ کردمە ئەوبەرەو لە جادەی وەردەم ئێزگە هویرم لەلای خوەم نەمەندوید و مەلەوانی کردیام لەناو خەیاڵ هونەر و لەشوون ئەوەیش چەنەها بەرهەم تومار کردم و لەوانەیش(چوین نەخەنم وەی جوورە جایەڵە) ك لەساڵ ١٩٦٩ لە ئێزگەی بەغدا تومار کریاو لە ئاواز و تێکست خوەمە.
وەل ئەوەیشا ئەرا هونەرمەند عەلی حسێن وەندی گورانی ناودار (ئەی هاوساگەی بەر پەنجەرە) و (ئای کەوی گیانم کەوی) و (بەردە بەردە) و چەنەها بەرهەم تر ئەنجام داگەو گورانی(ئاوات دڵ) ك لە ئاواز خوەیە لە رادیۆی بەغدا تومار کردگەو دویاخریش لە تەلەفزیۆن کەرکووکیش پێشکەش کریاگە.
لەساڵ ١٩٧٤ لە شار خانەقین، مەنەلۆج(کرانشینی)ئەنجام دا لە ئاواز خوەی وە هاوکاری هونەرمەند ناسر حەسەن، ك ئەرا جار یەکەم بوی لە تاریخ عراق و کوردستان لەو سەردەمە وە کامێرای سینەمایی ئەو جوورە کارەیلە ئەنجام دریا، وەل ئەوەیشا حەسەن دڵسۆز چەنەها باوەت تر هونەری ئەنجام داگە وەتایبەت لەوەخت مانگ ڕەمەزان و تا ئیسەیش خاوەن ٤٠ بەرهەم هونەریە ك زوورمیان لە ئێزگەی بەغدا تومار کریانە.
حەسەن دڵسوز لەوەر ئەوەك ئادەمیزادیگ خەباتکەر و کوردپەروەر و نیشتمان پەروەر بویە، وە دریژایی عومری تویش گرتن و راونایین و ئازاردایین هاتگە لە سەردەم رژیم بەعس رمیاگ، ئەرا یەکەمجار لە ساڵ ١٩٧٠ هەواڵەی(قەسر نهایە)کریا و دویەمین جار لە ساڵ ١٩٧٨ هەواڵەیل زندانەیل خانەقین و باقووبە کریاگەو دویا جاریش لە ساڵ ١٩٩٥ هەواڵەی ئاسایش گشتی بەغدا کریا، ئمجا ئی رویوەڕوی بوینەوەو سەرنەچەماننی ئەرا ئەو رژیمە رخەوبەرە زیاتر ئیرادەی حەسەن دڵسۆز بتەو کرد، وەل کاروەدەسەیل رژیم ڕێ نەیانە ئی هونەرمەندە تەنانەت سەردان زێد و ماوای خوەیشی بکا، دویاخریش دلسۆز ئویشید: من ئومیدەوارم دویای زیاتر لە ٥٠ ساڵ لە خزمەت هونەر و کوردایەتی دەنگم بڕەسنمە نەتەوەو نیشتمانەگەم ك هەرچەن عومر هونەرییم روی لە خەزان پایز کردگە، وەلی دڵم جوور نەورەس کوورپەیگ وەبان لیوار (ئەڵوەن) تەی ئەکاو هەمیشە وەل مسیەیل ڕەنگاوڕەنگ (ئسماعیل خەیات) و ئای ئایەگەی (خودادای عەلی) بازی ئەکا.
حەسەن دڵسۆز ناوی "حەسەن ئەلاوەخش"ەو ساڵ ١٩٤٣ لە شار خانەقین هاتگەسە دونیاو تا پلەی پەنجەم ئامادەیی بەش زانستی خوەندگەو لەوەر زیندانیکردن ناچار بویە دەس لە خوەندن هەڵگرێد و خاوەن کتاوخانەی(ئەلفکر) بویە لە خانەقین و چەنەها داهێنان یا ئبداع داشتگە لە بوار دروسکردن ئامیرەیل مۆسیقی وەتایبەت عود و بوزوق، ك ئیسەیش لە شار بەغدا وە تەنیایی و دویر لە چەو میدیایەیل ژیان ئەوادە سەر .

وڵات (شعرێگ ئەڕا منداڵەیل)

سالار شێرزادی

چوی زەڕینە و سیمینە
وڵاتمان ڕەنگینە
کۆنە نیشتمانمان
ئەزیزە چوی گیانمان
خودای گەورای بان سەر
قەسەمت وە خوەر وەدەر
قەسەمت وە رووژ و شەو
وە ئاسمان چەو کەو
تا رووژێ ئێ دنیا بوو
خوەر هلاێ، مانگ ئاوا بوو
هەر خوەت قەزا بخە لا
لە وڵات مەدیا
وڵاتم دویر لە شەڕ بوو
دژمنێ وەفر، یەی خوەر بوو

چراخ ڕێنما

جەمشید وەیسی (کرماشان کەڵهوڕ)

چراخ ڕێنما یمن
هەم شەو هەم رووژ وریا یمن
سێ گوڵوپیم لە سێ ڕەنگ
سەونز و زەرد و قرمز ڕەنگ
سێ هاوڕێ و سێ برا
رووشن بویم جیا جیا
ئاگادار ئای ئاگادار
ئای پێوار و ئای ڕێوار
من گوڵوپ قرمزم
یانێ بقەم ئازیزم

هەی ڕوو ! هەر کەس لیم ڕێ بوو
لە ناکاو تویش شەڕ بوو
زەردم ، گوڵوپ ناوڕاس
ئێ لاو ئەولاد بنووڕ خاس
جارێ کوور پەم وسیدن
پەلە نەکەی بچیدن
گوڵوپ سەونزم لە خوار
هەگ رووشن بووم نازار
هەم کاکەمی هەم تاتی
فەرما بچوو خوەش هاتی

پەریزاێە

پەریزاێەێ خەیاڵ ناو دەر و دەیشت
هەنا ئەو خوەد خەمد دی هویچ ئەڕام نەیشت
لەخوین ئانگوو بەساس وەڵنگ و پەڕەێ گوڵ
تەمام خوین یاران ها لە ناو تەیشت
وڵات کوردە ماڵەیل دامە پاوا
نە کرماشان لە لید دێرێ نە سەر دەیشت
بهەیشتم لەێ وەهارە بوی وە دوزەخ
قڵێ دامرد خەلەو خەرمان ماێەشت
کوشانیدەو بڵێزەێ ئاگر ئێڵ
لووای لوو ئاگرەیل هووز زەردەیشت
م نیەیلم لەێ وڵاتە دی وەهار بای
م نیەیلم هەفت ئێرە بوودنە هەیشت
پەریزاێە خەیاڵد ها لە لای کی؟
کییە نیەیلی لە ماڵد باێدنەو دەیشت

دەریـــــا

مەنووچهر پەروینی

گەرد دڵ خوەم هاتمە دیوان تو دەریا
خوەم دامەسە دەس مەوج پەریشان تو دریا
هویر تو دڵم خستە ڕێ و هاتمە لادەو
تا هەر چە دێرم بیلمە داوان تـو دەریا
لەی لاوە سەرێ دامە کوی و جەنگەڵ سووزت
وەختێ کە ڕێیم کەفتە سەر خـوان تو دەریـا
زانی کەدڵم لەی سەفەرە قەسد و قسەی چەس؟
هـاوردیە تا بەیدەمە تـاوان تـو دەریـا
هاتم لە هەوای تو نەفەسی تـازە بکیشم
وەی تووز و تەپە هاتمە سەیـران تو دەریـا
دڵ تاقەت بار غـەم ئی عشقمە نەیـرێ
بەو تـا کە بدامەرزنمەی شـان تو دەریـا
ئەر عشق تووەیدن کە بزانێ چە وەدڵ کرد
یەی دەف تو بنوورە خوەد و توفـان تو دەریـا

شەق شەق بیە ئی زار و زەویە تا کە بوارێ
واران قەسەمی دامە دڵ و گیان تو دریـا
ئەو مەشکەی ئەور کەرەم کووڵدە پڕ کە
تـا بڕشێدە زەوی نم نـم واران تـو دەریـا
هشکە دەم زەوی تینیە باخەیل ڕەنگینێ
د□ دەیـن ئەوانە وەمل و شـان تو دەریـا
تـاوسـان کە دەور تونـە وەبـاوش وازت
گشت بوونـە تماشاکەر و حەیران تو دەریـا
زمسانە کە دڵگیری و هەم خەڵوەتە دەورت
مە هاتمەسە پیـری زمسـان تو دەریـا
ئو بیـدخ مەوج غەمدە کردمە نیشـان
شـایەد شەوێتر بویمنـە مهمـان تو دەریـا
لە خاس و گەن عشق گوزەشتم تو بزانـە
دامە مل مەوج تون و عوسیـان تو دەریـا
یەی بوخچە لە ئەورت بیە سەوقـات بوەیمن
شایەد یەکی هەر هاتە نوام گیان تو دەریـا

نویسانن و مەسەلەی ئازادی

حەمە فەریق حەسەن

نویسانن پەیوەسیگ ئەفسونیە و راسەوخۆ نویسەر گریە ئەیادە جەنگ ژیانەو ، هەرچەن نویسانن ڕێیگە ئەرا قورتاربوین لە دەردو گرفتەیل کوومەڵگا، وەلی لەی رویەو پەیامبەر و پیاگ خاسەیل و فکرمەنەیل جەهان کەڵك لەلی وەرگرتنە. ئنجا ئەو کتاوەیل بیدەنگ و شەرمنە ك لەناو جامخانەی کتاوفرووشی گیر خواردنەو لە ژیر ناونیشان مەتەڵ و رۆمان خوەیان نیشاندەن و شیوەگیر بوینە، وە خراو مەنوورنە پیان، چوینکە ئەوانە پڕن لە هاوار و قیژە لەڕوی زوڵم و فەقیری و ماڵکاولی و نەفامی.

ئەو مەتەڵ و رۆمانەیلە بیاوان دەم وشك و چووڵەوانی نین تا مەردم رووشهویر نەچوودە قەرەیان و سەر لەلیان بیەید، هەر بایەد بویندەیان و بخوەندیدەیان، چوینکە لەسەردەمیگ ك خوەشەویسی لە کوڕەیل هووز قەیەغە کریا، ئەو کتاوەیلە بوینە جیژوان ئاشقەیل، دی بیلا لەسای ئەو کتاوەیلە یەکتری بلاونین و گورانی ئەرا یەکتری بچڕین!

لە کوومەڵگای دویاکەفتگ وەختێ نویسەر هس وە ستەم و زوورداری ئەکا، دەس بەید ئەرا قەڵەمەگەی، وەختیگیش ترس و رخەوبردن لە چەو ژن و مناڵەیل خوەندیەو، دەس ئەرا قەڵەمەگەی بەید، وەختەیلیگیش ورسگی و ماڵویرانی سەر کیشیدە ناو خیزانەیل، دوبارە دەس ئەرا قەڵەمەگەی بەید، دی نووڕید بێجگە ئەو قەڵەمە هویچ چەك و پەنایگ تر نەیرێد، وەلی با وە ئاسان و سادەییش تەماشای نویسانن نەکەیم، نویسان کار سەختیگەو شایەد لە کەسەیلیگ نویسانن فرە سەخت بوود، هەر لەوەر ئەوەیش دوینید وەختیگ نویسەر باوەتیگ نویسید لەهەمان وەخت گشت رویداگەیل تیکەڵ خەیاڵی بوون. بەهرەی نویسانن توانایگە لە مەردمانیگ دەرکەفێد، وەلی لەگشت ژینگەیگ نیایدە وجوود، دوینید بەهرەی ئەدەبی و هونەری لەبان مەسەلەی ئازادی وسیاگەو هەر وە ئازادی ژیەید، هەر لەوەر ئەوەیش هەر دەسڵاتیگ دینی یا ئێڵ و تایفەو سیاسەت ئەگەر چەودیر و زاڵ بوود لەبان بەهرەی ئەدەبی و هونەری، ئەوە بیگومان شیونیدەی و نیەیلید گەشە بکا.

داهێنەر یا موبدع کەسیگە باوەڕ وەخوەی دیرێد، ئبداعیش براگەورا ناخوازێد و ناچێدە ژێر بار دەسڵات و هەمیشە وە سوار ئەسپە کوەیتی خەیاڵەو خەریك تاودانە وە ئازادی.

لەیرە کار نویسەر یا هونەرمەند نییە ك ئادەمیزادەیل لەبان کەسەیل خوازریاگ و نەخوازریاگ دابەش بکاو بویشید فلاَن ناسیارەو فلاَن نەناسە. ئادەمیزاد بەهرەدار هەمیشە ژیان دووس و ئادەمیزاد دووسە،

نەك ئێڵ دووس و تایفە دووس، بەهرەیش زایندەی داهێنان زەین ئادەمیزادەو هەمیشە خوازیارە لە سای ئازادی بایدە وجوود.

ناڕووشنهویرەیل وەڕووشنهویرکریاگ

باوگ سەربەست

سەرەتای گشت رووشنهویرییگ لە ئادەمیزاد رووشنهویر ئەوەسە ك لە مانای ژیان و چوینیەتی ڕێکخستنی بڕەسێدەو، تاك رووشنهویریش ئەوەسە ك گشت سفەتەیل ئنسانی لەخوەی گردەو کردوید و شیواز ڕەفتار و هەڵسووکەفتی زەرەدبەخش نەود، چوینکە رووشنهویری پێکهاتگە لە هس و هویر و ڕێرەو پاك و بێگەرد لەوەر خاتر سەرخستن ئەرك و پێشخستن ئەو کوومەڵگا ك یەکێگ لەنیشانەیل سەرکەفتنی وجوود کەسەیل رووشنهویرە لەتی.

کەس رووشنهویر ئەو کەسەسە ك متمانە وە رووشنهویریەت خوەی بکاو ساختەکار و چەواشەکار هەقەیل نەود، وەتایبەت نویسەر و رووژنامەنویسەیل ئمڕوو ك هەرکەسێگ هەڵسێد و خوەی کردگەسە نویسەر و ناسنامەیگ رووشنهویری ناسە گیرفان و لە ژیانیشی نەزانستگە رووشنهویری چەسەو رووشنهویر کییە!! بیگومان رووشنهویری ئەو بوارەسە ك قەڵەم هەق و زانیاری باوەڕ وەپیکریاگ و دەرخستن باوەتەیل بنەمادار دەسنیشان ڕەسەنایەتیەگەی کەن.

ئمڕوو دوینیم دام و دەزگایەیل فرەیگ رووشنهویری واز کریانەو هەر یەکیگ لەلیان چەنەها وەناو رووشنهویر گرتگەسە خوەی و فکر و رەخنەو هویر و ڕای نەخوەش خوەیان لەڕێ ئەو دەزگاو ماڵەپەڕ و کۆنگرەو سمینارەیلیانە رەسننە مەردم کوومەڵگا وە ئامانج لەکەدارکردن رەوڕەوەی ژیان و لەباربردن دروشم ئنسانی و زەنگزڕانن ئەی و ئەو، وەتایبەت لەبان ماڵپەڕ پەیوەندیەیل کوومەڵایەتی"فەیسبوك" ك لەی ساڵەیل دویاخرە بویەسە سەکوویگ ئەرا نیشانداین

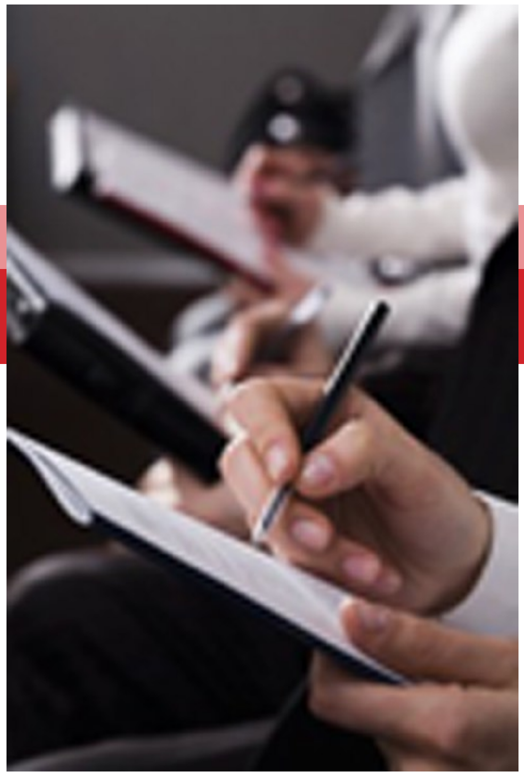

هویر و ڕاو باوەتەیل جووراوجوور سیاسی و کوومەڵایەتی و ئابووری و رووشنهویری..هتد، ئمجا بوار رووشنهویری ئەو گوڵەم قویل و پانەسە ك ئمڕوو مەردمان فرەیگ خوازن لەتی مەلەوانی بکەن و قویتگە لەتی بخوەنەو، وەلی نووڕید برێگ لەلی وە هەناسەبڕکی لەلی قورتار بوون و برێگیش خنکیەن و برێگیشی مەلەوانن و گشت جوورە مەلەوانییگ لەتی کەن و لیخنیشی ناکەن.

ئاشکراس ك ئیمە لەسەردەمیگ ژیەیم پیشبینی کار وکردەوەیگ گومانلیکریاگ کریەید، وەل ئەوەیشا تایبەتمەندی بوارەیل جیاجیای ژیان زینەت و جوانی لە دەسداگەو زوورم رووشنهویرەیل رەسەن و خاوەن قەڵەم و خەمخوەر مللەت و کوومەڵگا وە چەو کینەت و نا ئنسانیەو تەماشا کریەن، ئەویش لەوەر ئەوەك وشەی پاك لە وژدان پاکەو دەرتیەرن و گوزارش وەپی کەن، وەلی ناروشنهویرەیل وە ڕووشنهویرکریاگ بیجگە ئەوەك دویرن لە ماناو بنەمای رووشنهویریەت، دوینید وەل ئەوەیشا بوینەسە برای بەرژەوەندی و یەخسیر دەس لایەن و حزب و دەسەڵات، ك یەیش پیشبینی هویچ تازەگەری و بنیاتگەرییگ لەلی ناکریەێد و دڵخوەشکەر نییە.

هویچ وەختیگ ئادەمیزاد رووشنهویر و باوەڕدار بێجگە خودا نادێدە بەنەی کەس تر و سەر بەرژەوەندی خوەی ناچەمنێد وە تەنیا، بەڵکوو هەمیشە هەوڵ ئەوە ئەیاد ئەرك ئنسانی و رووشنهویری خوەی بارێدە جی و مینەی بەرژەوەندی گشتی ئەکاو لاپەڕەی سادەو چەرمگ وە وشەی نادروس لەکەدار ناکا وەگوورەی ئەو رەفتار و ئەخلاقە ك لەبانی پەروەردە بویەو ئەو رووشنهویریە ك لە هەگبەی ژیانی وجوود دیرێد، یەیش مانای ئەوەسە گشت مللەت و کوومەڵگایگ لەوەر خاتر سەرکەفتن و پێشکەفتن هەوەجە وەی جوورە رووشنهویرەیلە دیرێد نەك ئەو کەسەیلە ك هەل ومەرج رووژگار و لایەنەیلیگ لەوەر خاتر بەرژەوەندی و ئامانجەیلیان کردگەسەیانە رووشنهویر.

ژن و هس باوەڕ وەخوەیکردن

ڕۆژە عەزیزی

هس باوەڕ وەخوەیکردن لەلای ژن یەکیگە لەو هووکارەیلە ك بوودە هاندەریگ ئەرا ئەوەك ژنیگ هەق زەفتکریاگ هەوڵ وەدەسهاوردن هەقەگەی بیەید لەو ڕێەو ك باوەڕ وە خوەی دیرید.

ژنەیل وەگشتی لە کوومەڵگای ئیمە کەمتر هس باوەڕکردن وە خوەیان دیرن و هەر ئی هووکاریشە ئیچنە کردگە فرەیگ لە ژنەیل وە دریژایی ژیانیان ئەو زوڵم و تون و تیژی و ستەمە قەبول بکەن ك لەلایەن بنەماڵە یا کوومەڵگاوە تیەیدە تویشیان.

تووینیم بویشیم وە گشتی وجوود چەن ئەڕای چوینیگ غەڵەت جوور ئەوەك ژن لە بار جەسەییەو بیهیزەو پیاو هیزدارترە یا جوور ئەوەك پیاو گەورای ماڵەو بایەد گشت دەسڵاتیگ لەدەس پیاو بوود یا وجوود جیاوازی رادەی خوەنەواری یا جیوازی رادەی ژیان کوومەڵایەتی یا جیاوازی لە مەیدان کار لەناونی رەگەز ژن و پیاو یا چەنەها نموونەی تر لەو جوورە هووکاریگە ئەرا ئەوەك ژن نەتویەنید تارادەیگ هس باوەڕ وە خوەیکردنی بەرز بوود.

لە هەر کوومەڵگایگ ك تا رادەیگ کوومەڵگایگ دویاکەفتگ بوود یا کوومەڵگایگ پیاوسالار بوود، وجوود چەن نموونەیگ جوور ئەوەك باسیان کردیم ئەو کوومەڵگا بیگومان بوودە ریگر ئەرا ئەوەك ژنیگ تاقی توانای خوەی بکا.

یەکیگ تر لەو هووکارەیلە ك کاریگەری دیرن لەبان نەوین متمانەی ژنیگ وە خود خوەی، ئەویش خود ژنە، ئی هووکارە دوینیم فرەجار ژنەیل لە کوومەڵگا بوونە مایەی سەرنەکەفتن ژنیگ ، ئەرا نموونە: وەختیگ ژنیگ سەرکەفتگ دوینن ك لە بورایگ سەرکەفتگە،

دوینید وە داخەو هەر لەو کوومەڵگا ژنەیلیگ هەن بوونە هووکار ئەوەك ئەو ژنە سەرنەکەفێدو هس باوەڕ وە خوەیکردن ئەو ژنە شکنن، ك یەیش راسییگ حاشا هەڵنەگرە لە کوومەڵگایەیل، وەلی فرەجاریش وە خوەشییەو دوینیم ك هەر ژنەیلن بوونە پشتگیر ئەرا سەرکەفتن ژنیگ لە بواریگ ، مانای ئەوەسە پشتگیریکردن رەگەز ژن ئەرا هاورەگەزەگەی خوەی هووکاریگە گرنگ .

لەلایگ ترەو وجوود بنەماڵەیگ پیاوسالار، ك زیاتر لە ژیان هاوسەری ئی جوورە نموونە کەفێدە وەرچەو، دوینید ئەو جوورە پیاوەیلە لەوەر ئەوەك هاوسەرەیلیان هس باوەڕیان بەرز نەود، وەردەوام وە چەو سووك و کەمیگەو تەماشای ژن کەن تا ژن وەردەوام خوەی وە کەسێگ کەم بزانێد.

نەوین هس باوەڕ وە خوەیکردن فرەجار بوودە هووکاریگ ئەرا ئەوەك ژنیگ لە ژیانیگ ناخوەش و نا یەکسان ژیەید و هەوڵ قورتاربوین ئەیاد لەو کەن و کەندرە، ئەرا نموونە: ژنەیلیگ لە کوومەڵگا وجوود دیرن، وەردەوام لەوەر ژیانیگ تیەڵ ناڵنن، وەلی لەوەر نەوین هس باوەڕکردن وەخوەیان ئەو توانا نەیرن بچنە وەردەم قاپی دادگاو داوای هەقەیل خوەیان بکەن، چوینکە ترس لە ژیان ئایندە دیرن وەبی پیاگ و گەورای ماڵ یا نەوین کەسیگ ك درامەت ژیان ئەڕای دابین بکا، دی نووڕید ئەو ترسەیلە بوونە ڕێگر لەوەردەم وەدەسهاوردن هس باوەڕکردن وە خوەی.

> ژنەیلیگ لە کوومەڵگا وجوود دیرن، وەردەوام لەوەر ژیانیگ تیەل نالنن، وەلی لەوەر نەوین هس باوەڕکردن وەخوەیان ئەو توانا نەیرن بچنە وەردەم قاپی دادگاو داوای هەقەیل خوەیان بکەن

فرەیی ئۆتۆمۆبیل و گوزران لە شارەیل

حەمە ئەحمەد رەسول

کارەساتەیل دڵتەزن و مەسەلەی رێ وبان لە شارەیل بویە هووکار نویسانن ئی باوەتە ك خوەندنەوەیگ بکەیم ئەرا ئۆتۆمۆبیل جوور دیاردەو هووکاریگ ئەرا کوشتن و لەناوبردن ئادەمیزاد.

ئۆتۆمۆبیل لە داهێنانەیل گرنگ سەردەم شورش پیشەسازیەو لە ئەورۆپاو ئەمریکا دەرکەفت. ئامێریگ بوی ئەرا گریەدایِن ئاوایی و شارەیل لەناونی یەکتری ئەرا جیوازکردن ئادەمیزاد و کالاَیەیل بەرهەمهاوریاگ وەرەو شار و دەوڵەتەیل هاوساو بویە یەکەمین هەوەجەو خەم ئادەمیزاد، دی کەمە کەمە ئۆتۆمۆبیل بویە یەکەمین هاوسەر و دووس ئادەمیزاد خوەرهەلاَت و گشت جەهان! ئمجا لە کوردستان خوەمانیش تویەنیم ئاماژە وە ساڵەیل هەفتاو هەیشتای سەدەی وەرین بکەیم لەروی مێژوو و دەرکەفتن گورج ئی وەسیلەی گرنگە.

ئۆتۆمۆبیلیش جوور" رادیۆ و تەلەفزیۆن و کۆمپیتەر و مۆبایل و...هتد" نیشانەیگە ئەرا قوناغ و سەردەمیگ دیاریکریاگ ك شایەتی لەبان بار کوومەلاَیەتی و کلتووری ئەیاد و شیوەی تایبەتیگیش لە کاریگەری دیرێد لەبان کوومەڵگاو پەیوەندی ناونی تاکەیلی.

سەردەمیگ ئۆتۆمۆبیل تەنیا دەوڵەمەن و خانەدانەیل و سەرمایەدارەیل داشتنەی، ئەو کەسە ك دەوڵەمەن و خاوەن دارایی نەویاتاد نەتویەنست بوودە خاوەن ئۆتۆمۆبیل! وەلی لە سەرەتای ساڵەیل هەیشتای سەدەی وەرین لەوەختیگ حکوومەت دیکتاتۆری بەغدا خەریك جەنگ بوی، مەردم هووکارەی تەماح و موڵکداریەتی کرد و ئیچنە وەپیان کرد لەوەرانوەر مەرگ رووڵەیلیان بێدەنگ بوون لەجیای ئەوە ئۆتۆمۆبیلیگ مۆدێل بەرز دیادە پیان، یا هەرکەسیگ بویاتادە ئەفسەر و پیاگ رژیم ئۆتۆمۆبیلیگ وە دیاری وەپی بەخشیاد، تا رەسیە ئەو رادە مەردم کەفتنە ئشق سەنین و فرووشتن ئۆتۆمۆبیل!

رێژەو شومارەی ئۆتۆمۆبیلەیل جووراوجوور ئیتاڵی و رووسی و بەرازیلی و یابانی لە شار و شاروچکەیل و بگر لە ئاوایەیلیش روی لە زیاببوین کرد، ئمجا ئەوانەك توانای سەندن ئۆتۆمۆبیل نەیاشتن هس وە بێبەشی و بێنازی کردیان و ئەوانەك توانای سەندنی داشتن لەلیان بوی وە لویتبەرزیەو تەماشای پیاو فەقیر و کەمدرامەت کردیان!

رەفتار تاك کورد ئاڵشتکاری هاتە بانی و روی لە خراوتر کرد، چوینکە ئۆتۆمۆبیل هووکاریش بوی ئەرا خەریککردن و دویرەوخستنیان لە خوەندن و فرەیگ لەلیان واز لە خوەندن هاوردن و بوینە شوفێر، ك شایەد ئیسە سێ بەش کوومەڵگای کوردی شوفێر بوون و رێژەی فرەیگیش فیتەر و دوکاندار کەرەسەی ئۆتۆمۆبیل بوون.

ئەگەر تەماشای رویداگەیل هاتوچوو بکەیم لەی ساڵەیل دویاخرە، وەتایبەت لە رێ وبانەیل ناونی شارەیل، دوینیم ئۆتۆمۆبیل چەنە پرۆسەی ئەنفال رووڵەی کوردستان قڕ کردگە، چوینکە رێ وبانەیل کوردستان سەختەو شومارەی ئۆتۆمۆبیلیش لە رادە دەرچیەو رووژ وە رووژ زیاتر تیەرەیدە وڵات، هەر لەوەر ئەوەیش دوینید لە ئاکام سەرمەسی و بیهووشی یا لەوەر وەکارهاوردن مۆبایل لەوەخت رانین ئۆتۆمۆبیل وە ئەوپەڕی هەڵەپەڵەوە مل نەن وەرەو مەرگ و گیان لەدەسداین. وەل ئەوەیشا وەبوونەی فرەیی ئۆتۆمۆبیل لەناو شارەیل، هەم قەرەباڵغییش دروس بویەو هەمیش دیمەن ناشرین دروس کردنەو مەردمیش خستگەسە مەترسی و ئەگەر یا ئحتمال تویشهاتن وە شێرپەنجەو نەخوەشیەیل سویە لەوەر دویکەڵ ژەهراوی ئۆتۆمۆبیل و لەهەمان وەخت ژینگەیش پیس کردگەو ژیان مەردم کەفتگەسە مەترسی و لەی ساڵەیل دویاخریشە تەقانەوەی ئۆتۆمۆبیلیش پەیا بویە ك جوور چەکیگ بکوش ترسناك هساو ئەڕای کریەێد لەی عراق هەناسە سەردە.

هەر لەوەر ئەوەیش ئیسە بایەد لەی عراقە هویر لە دامەزرانن خەت شەمەندەفەر و میترۆ و ئۆتۆمۆبیلیل پاس بکریەێد ئەرا جیوازکردن مەردم تا ئۆتۆمۆبیل کەمترەو بوون لەجادەو قەرەباڵغی دروس نەود لەگشت شارەیل.

ج.ا

مقەیەتی لە گرنگتر بکە!

هیوا بڵباس

ڕووژیگ لە ڕووژان ماموٚستایگ زانکوٚ لە بەش وەڕیەوبردن کار"أدارە اعمال" هاتە ناو هوٚڵ و ڕوی کردە خوەندکارەیلی وە مەرام وتنەوەی وتاریگ لەباوەت چوینیەتی ڕیکخستن ئەرکەیل و پیشخستن گرنگەیل، ئمجا لەوەختیگ ك دەس کردە کارەیلی چشتەیلیگ ئامادەکردو لەوەرجە ئەوەك دەس بکادە وتارەگەی شیشەی گەورای بەتاڵیگ هاوردو پڕی کرد لە تووپ بویچگ و دویاخر وتە خوەندکارەیلی ئایا ئی شیشە پڕ بویە یا پڕ نەویە؟ ئەوانیش گشتیان وتن بەڵی پڕ بویە.

دویاخر بریگ تر کوچگە هویردە کردەتی و لەقانەوەی تا گشت کوچگەگە کەفتنە ناو بوٚشایی ناونی تووپەیل ناو شیشەگەو ئمجا دوبارە لەلیان پرسی ئایا شیشەگە پڕ بویە؟ خوەندکارەیلیش وتن بەڵی شیشەگە پڕ بویە. ئمجا ماموٚستا لەشوون ئەوە کەمیگ "لم" هاوردو ئەویش کردەتی و هەرچی کەلین بویچگە وەپی بەساو جاریگ تر وتە خوەندکارەیلی ئایا ئیسە شیشەگە پڕ بویە؟

ئەوانیش وە یەگدەنگ وتن: بەڵی ئیسە وەتەواوی پڕە. دویاجار ماموٚستا کوپیگ قاوەی شل هاورد و ئەوەیش ڕشانە بان تووپ و کوچگ و لمەگەو هامیتەی کرد وەلیانا. ئمجا لەیرە گشت خوەندکارەیل دەسکردنە خەنستن لەی کار ماموٚستاو ئەویش وتەپیان: ئیسە خوازم بزانین ك ئی کارە ئەنجامی دام چ مانایگ داشت؟!!!

ئەو شیشە ژیان هەر یەکیگ لە ئیوەس، پیکهاتەیل ناویشی کارەیل جووراوجوور ژیاندانە، تووپەگان چشتەیل بنەڕەتی و چارەنویسساز ژیاندان دیاری ئەکەن جوور: دین، سەنگ، ڕەفتار، خیزان، منال، تەندروسی و ڕەفیقەیلد، وە جووریگ ئەگەر بایدو چشتەیل فرەیگ لەدەس بیەیدو تەنیا ئەیانە ئەراد بمینیدەو ئەوە ژیاند وە خاسی و سەقامگیری گوزەر ئەکا، هویردە کوچگەیل ناو شیشەگەیش مانای چشتەیل تر گرنگ ڕەسنید جوور: ماڵ و ساختمان، کارو پیشە، ئوٚتوٚموٚبیلەگەد. لمەگەیش مانای چشتەیل ئاسایی و کارەیل تر گریدەو ك هەووەجەیل بنەڕەتی پەکیان لەبانی ناکەفید. دی ئەگەر لە سەرەتا لمەگە بخەیدە ناو شیشەگە ئەوە بیگومان شوون تووپەگان و هویردە کوچگەیل نیەودەو.

لەژیان واقعیش وە هەمان شیوەس، ئەگەر گشت هیز و تواناو گشت وەختەیلد تەرخان بکەید ئەرا چشتەیل بویچگ و بیکارە، ئەوە دویاخر شوون گونجیاگ ئەرا هەووەجەو کارەیل گرنگ و سەرەکیید نیەمینیدەو.

هەر لەوەر ئەوەیش بایەد فرە وە جوانی و هووشیاریەو مقەیەت چشتەیل هەووەجەدار و بنەڕەتی ژیاند بویدو پەیوەندی بتەویگ داشتوید وەل ڕەفتار و باوەڕ و هەڵسووکەفتد، وەل داڵگ و باوگ و خوەیشگ و برایەیلد وە ئاسوودەیی بژیە، دیاری بووەخشە خیزان و منالەیلد و خوەشەویسی خوەد ئەرایان ئسبات بکەو گرنگی بیە تەندروسی و هەقەیل جەسەد لەهویر مەوەو سەردان ڕەفیق و ئەزیزەیلد بکەو هەواڵیان بپرس.

وەل ئەوەیشا بایەد یەیش لە هویرەو نەوەید ك ئەگەر هویر و ئەقڵد پڕ بکەید لە چشت سادەو کەم نرخ، ئەوە بوار کارەیل بنەڕەتی و هەوجەدارد نیەمینید، ئادەمیزاد بایەسە مقەیەت هاوسەنگی بوود وەل ژیاناو نادی تەنیا گرنگی بیەیدە یەك لایەن لەبان هساو لایەنیگ تر جوور ئەوەك کەسیگ باوەڕنامەی بەرزیگ داشتوود یا ئاست داهات مانگانەی بەرز بوود دی ئیچنە هویرەو بکا گشت چشتیگ ئەرای تەواوەو هەووەجەیلی جیوەجی بوینە، هەر لەوەر ئەوەیش دوینید هەوڵ نیەید پەرە بیەیدە تواناو زانست و ڕووشنهویری و ئنسانیەت خوەی و لەهەمان وەخت پەیوەندیەیل کوومەڵایەتی و خیزانی لەلای کزەو بوودو لایەن تەندروسییش نییەو فەراموش بکا. مانای ئەوەسە ك هەرچەنی خشتەی وەختەیلد پڕەو بوید وە ئەرك و هەووەجەیل، ئەوە تویەنید وە هەوڵ و شەکەتی زیاترەو چالاکی زیاتر ئەنجام بیەید و چشتەیل گرنگتر لەوەرچەو بگریدو چشتەیل سادە دابنەید ئەرا دویاتر، چوینکە هەرچەنی وەختەیل ژیاند دابەش بکەیدو بەرنامە ئەرای دابنەید، ئەوە ئەرا بوار کار سووك و سادەو خوەشی و ئسراحەتد هەر "کوپیگ قاوە" کەفیدە دەسد.

وەل داڵگ و باوگ و خوەیشگ و برایەیلد وە ئاسوودەیی بژیە، دیاری بووەخشە خیزان و منالەیلد و خوەشەویسی خوەد ئەرایان ئسبات بکە

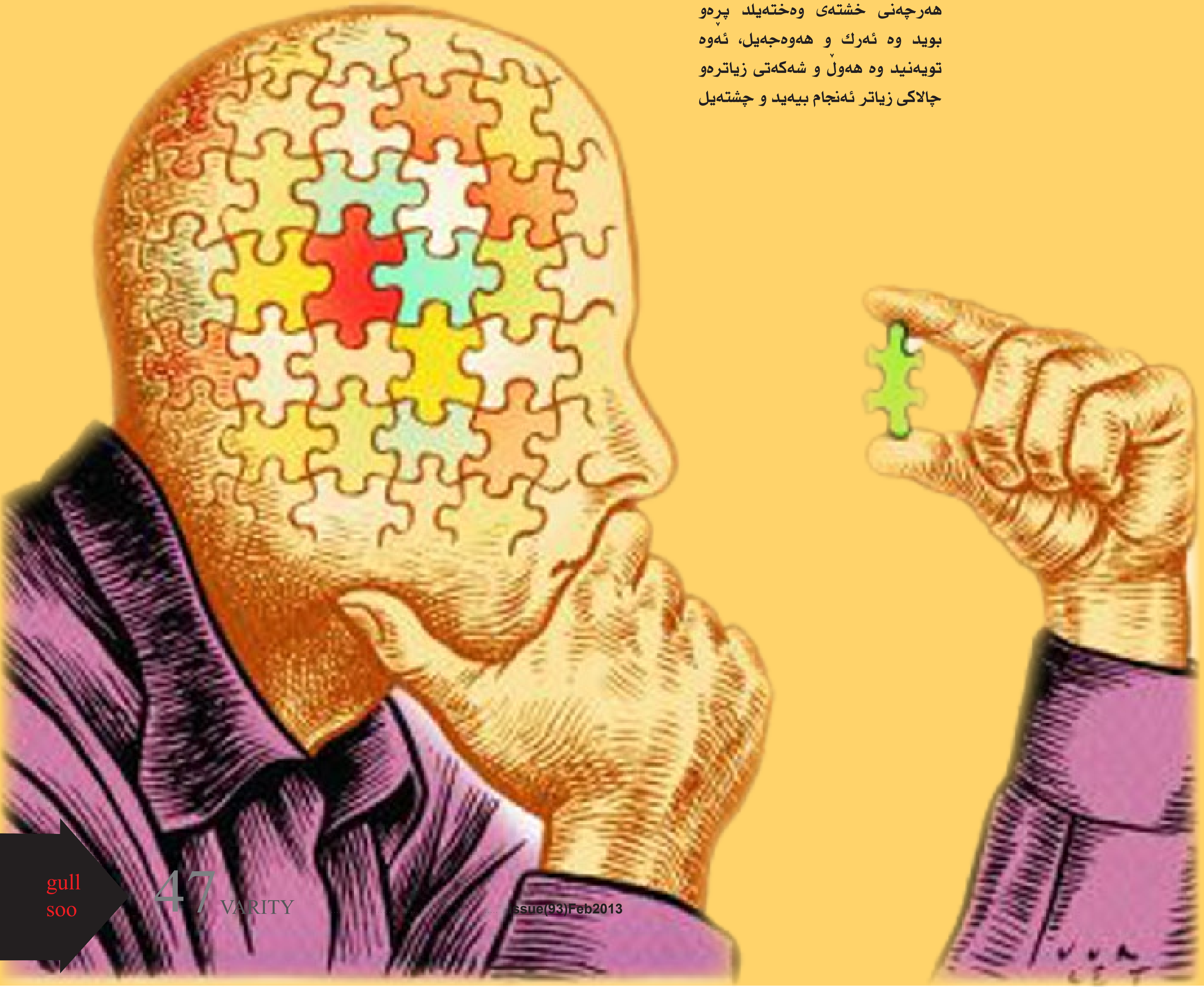

سوپاسگوزاری بەشێگە له بەختەوەری

چۆپی مەجید

ئیمەی ئادەمیزاد فرەجار بێ ئاگایم لەو نعمەتەیلە ك خودای گەورا بەخشاسەیانە پیمان، ك یەیش ئیچنە ئەكا زیاتر رەشبین بویمن لەوەرانوەر ژیان. یەكیگ لەو غەڵەتەیلە ك زوورمان كەیمنەی، ئەویش تەماشاكردن كەسەیل دەوروەرمانەو بەراوردكردنیانە وە خوەمان.

ئەگەر هات و ئەو كەسەیلە ك بەراوردیان كەید وەل خوەد لەلید خاستر بوین، ئەوە مانای ئەوە نییە ك تۆ كەس خاسیگ نیید. یا ئیچنە هویرەو بكەید ئەگەر ئەوان بار ئابوورییان خاستر بوی لەلید دی ئەوان خاستر و دڵخوەشتر و بەختەوەرتر ژیەن.

جی داخە ك رووژانە ژنەفیم ك مەردمەیلیگ باس لە خوەیان بەرزتر كەن ئەرا ئەوەك خوەیان ئسبات بكەن و خوەیان دڵنیا بكەن ك ئەوان ئەو ژیانە دابین نەكردنە ك ئارەزووی كەن، هس كەن ك ناعەداڵەتییگ وجوود دیرێد. ئمجا خاسی و خراوی لە بەراوردكردن هەمیشە چوودەو ئەرا ئەوەك ئادەمیزاد وەل كییا خوەی بەراورد ئەكا.

لەیرە وەخوەشاڵیەو برێگ لە قسەیل دكتۆر لالش – ئێریك ئونستۆڵ خەیمنە روی ك ئویشید:

- ئەگەر لە یەخچاڵیگ خواردن بوی، دڵنگ لە كەنتۆر بوی، لەژێر بنمیچیگ بوید و قەنەفەیگ داشتید لەبانی بخەفێد، ئەوە تن لە ٧٥٪ مەردم جەهان دەوڵەمەنترید.

- ئەگەر پویل داشتید لە بانك و برێگیش لە گیرفاند بوی، ئەوە تۆ یەكیگید لەو ٨٪ دەوڵەمەنەیل جەهانە.

- ئەگەر شەوەكیان لە خەو هەڵساید وە تەندروسی خاسێگەو و هویچ شوونیگد ژان نەكرد، ئەوە تۆ خاسترید لەو ملیۆن كەسە ك نەخوەشی سەخت دیرن یا مرن.

- ئەگەر تۆ هویچ وەختێگ لەجەنگ و زندان و ئازار نەژیاوید، ئەوە بایەد سوپاسگوزار بوید و نرخ ئەو ژیانە بزانید ك نزیكەی ٥٠٠ملیۆن كەس نەیرنەی لە جەهان.

- ئەگەر تۆ سەربەرز و دەم وەخەنستن و گەشبین و سووپاسگوزارید، ئەوە بایەد پیروزبایی لەلید بكریەێد، لەوەر ئەوەك فرەن ئەوانەك هووكار تەواویش دیرن ئەرا ئەوەك سوپاسگوزار و لەو شێوە بوون، وەلی ناكەنەی.

ئیمە هەووەجە وە ئەوە دیریم ك رووژانە چەن جارێگ ئاگادار خوەمان بكەیم تا ئەو چشتەیلە ك دیریمنەی خاستر بوینیمنەی و سوپاسگوزار بویمن. شایەد ئیمە زوورمان لایەن فیزیكمان بتەو بوود و" دەس ،پا ،چەو ،گووش " دیریم و لەش ساقیم، دی مەندگەسە بان ئەوەك دەروینمان بتەو بكەیم و بایەد سوپاسگوزار بویمن و كار وە پیان بكەیم تا رەسیمنە ئاست ئەو خوەشگوزرانیە ك ئارەزووی كەیم.

خوەشگوزرانی وەو شیوە ك جوور تاكیگ هس وەپی كەید ك شایەت فرەجار جیاواز بوود وەل خوەشگوزرانی كەسەیل تر، وەلی دوینید ئەو خوەشگوزرانیە ئەراد مانای گەورایگ دیرێد و تاقەت و ژیان وەپید بەخشید.

بەختەوەری دەروین وەدیكردنی فرە ئاسان نییە، ئەگەر خوەد هووكارە نەكردوید ئەرا ئەوەك لایەنەیل خاس خوەد بوینید وەرجە لایەنەیل كزد،

ئەگەر ئەو چشتە ك دڵخوەشد ئەكا هس وەپی نەكەید و نەویدە بەشێگ لە هویرەوكردنەیلید، ئەگەر وەردەوام نەوید لە دەسمەیەتداین كەسەیل دەوروەرد و نیشانداین گەشبینی، ئەگەر ئەو تاقەتە هس وەپی نەكەید ك وەریگرید و ئەرا ئەوەك بخوازید لەی بوارە ئاگادارتر بوید، ئەوە هەووەجە وە بارێگ ئارام دیرید و ئەرا ئی مەرامیشە تاقیكردنەوەی دەروینی بارە كار ئەرا ئەوەك خاستر دەسد برەسێدە ناو سەچەوەیل شاریگ خوەد تا بویدە هووكاریگ ئەرا بەختەوەری خوەد.

پیەڵساز هایدەوکوو!!

ماجد سوێرەمەیری

ئەوەگ ئمروو لەی وڵاتە روی دەید دڵ و دەروین گشت کەسیگ وەرەو کنارەیل نائومیدی پاڵ نەید، ئەگەر باید چەویگ گل بیەیدە چوارقورنەی وڵات تروسکەیگ دڵخوەشی لە ئاسووەیل دویر ونزیك پەیا نیەکریەید، دوینید خاك وئاو وسەروەت سامان و کان و کانزایەیل بی شوماریگ سەرتاپای ناوچەیلی گردیەسەو، وەلی ئەگەر بنووریدە ناوچەوان مەردم هەر هەورەیل سیە داگیری کردیەو قین و کینەت کەفتیەسەناو دڵیان و ئەیاکەیان حەز وە ماڵرمیان ئەواکەیان کەید... دیارە ك چارەسەریگ نییە مەگەر فرشتەی مەردم ژار وفەقیر ئی وڵاتە ئەو پیرمەرد پیەڵسازە ئەرامان کل بکەید لە مەتەڵ و وەسەرهات باوگ وباپیرەیلمان ژنەفتیمنەسەی تا باید و پیەڵەیل دووسی وئاشتی لەناوبەیمان دروس بکەید، ئەیەیشە دەق ئەو وەسەرهاتەسە:

ئویشن دو برا، لە یەکیگ لە دەیشتەیل وڵات، چەنای چەن ساڵ وەیەکەوە وە شیوەیگ ئاشتیانە و برایانە کشتوکاڵ کردیان، و لە هەمان وەخت هاوسای یەکتری بوین، تا رەسیە ئەو رووژە ك یەك ناکووکی بویچگیگ لە بان چشتیگ بیقیمەت کەفتە ناوبەینیان و کەمەکەمە کارەگە گەوراوە بوی و رەسیە ئەو رادە ك بەینیان خەراو بوود و تێر قسەی یەکتری کردن و بوودە برابرانیان.

شەوەکیانیگ زوی دریا لە قاپی ماڵ براگەوراگە، وەختی قاپی وازکرد نوورست پیرەمەرد نەناسیگە، دویای دوعا وسەڵام پیرەمەردەگە وت: من کابرایگ بیکارم، مینەی کار کەم ئەگەر توایت لەی بووسان و باخدە دەسمیەتدد بیەم مەمنووند بووم.. ئەویش وت: وە راسی من هەوەجەم ها وە یەکی چەن کاریگ ئەرام ئەنجام بیەید؛ تەماشا بکە هاوسایگ لە وەرانوەر ماڵەگەم دیرم، برای بویچگمە یە ماوەیگە بەینمان تێچکچویە، وەرجلە هەفتەیگ لە ناوبەین هەردوگ ماڵمان سەوزایی و چیمەن جوانیگ بوی ئەو هات ئاو وەرداتی و جووگەیگ خستە بەینمان تا من تویرە بکەید، منیش توام دیواریگ لە ناوبەینمان دروس بکەم تا چەوم نەکەفیدە پی و جاریگتر ناوچارانی نەوینم!! ئینجا هات قەیریگ خشت وبەرد و کلۆو و کەرەستەی خەرێکاری نیشانی دا و وتە پی من سەفەر چەن رووژییگ ئەرا شار دیرم توامەد تا چم و تیامەو یەك دیوار بەرزیگ لەناوبەینمان دروس بکەید، پیرەمەردیش قەبوول کرد و وت تو بچووە پەی کارد ئنشائەڵلا تا چید و تیەیدەو خودا کەریمە کارەگەد تەمام کەم.. دویای چەن رووژیگ براگەورا هاتەو نوورست لە جیاتی دیوار کابرا هاتیە یەك پیەڵ فرە رێك وپێکیگ لە بان جووەئاوەگەی ناوبەین هەردوگ ماڵ دروس کردیە، وەختی برا بویچگ چەوی کەفتە برای گەورا لە شار هاتەو وە دەودەوان چویە پیرییەوە و باوش کردە ملی و ئی لاو ئەولای دەمی ماچ کرد و وتە پی: وە راسی تو برای خاسیگید، لە شوون ئەو هەمگە خەراویە ك دەرهەقد ئەنجامی دام، تو هاتید وەی جوورە پاداشتم دایدەو، من خەجاڵاتم لەوەگ لەلیم هاتە ئەمەڵ، وە راسی من شانازی کەم ك ئیجوورە برایگ دیرم.. ئیسە داوا کەم عافم بکەید.

لەو وەختە ك هەردوگ برا دەس کردنە مل یەکتری کابرای پیرەمەرد خەریك بوی خوەی گورجەوکردیاد تا بچوودە رییەو، هەردوگیان چرینەی و وتنە پی: خاڵوو جاری کارمان فرە مەنیە ئەرا نیەمینید وەلانا کاربکەید؟! پیرەمەردەگەیش هاتە جوواو وت: فرە حەزکردم لەلادان بمینم وەلی پیەڵەیل ترەك چەوەریم کەن تا دروسیان بکەم!!

نازارەگەم ئوغرە؟!

ئاراس جەواد

ماشتە کردیدەسە کووڵ، سەروەن بەسایدەسە سەر
چەو کەود رەژیدە!!، زوون کردیدەسە وەر
دی ئەوقەرە رەنگینی، هە فێر ئاژاوە کەی
ساتێ تنیەیدە"مانگ"ەو، ساتێ چیدە گژ خوەر
نازار وەرەو کوو چیدن؟ کردیدە ئەزم سەفەر
داخم ئەرا وەبێدەنگ، تواى بچی بێ مەمەر
لاێگەو بکە وەلامەو، ئەرا لاوەکردند
هەم لەتۆ لاڵکیەمەو، هەم لەخوداێ بان سەر
خودا خودامە! سەور بای، تا پا نەنەیدنە و دەر
نەواێ بچید و نایدەو، رەنجم بکەیدن بێ وەر

بەشکەم بەتاڵدەو بوو، ئمشەو لەلام بمینی
تا تێر بنوورمە پید لەسەر شەو تا سەحەر
تو خوو وەقەوڵم نیەکەی، چید و بان گریدەوەر
مەنزڵد خەێر گیانەگەم، رێد رووشن و بێ خەتەر
بچوو خودا لە پشتد، نەچوو نەچوو لید نیەکەم
وەلی وەهەرکوو چیدن، نەیلیدەمان بێ خەوەر

كول سوو
www.shafaaq.com